

SOSIAALITOIMISTON AVOHUOLLON
LASTENSUOJELUTYÖN KEHITTÄMISHANKE-
Lastensuojelun perhetyötä yläkouluikäisten
nuorten perheille sijoitusten ehkäisemiseksi

Heini Kuosmanen
Opinnäytetyö, Kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kuosmanen, Heini. Sosiaalitoimiston avohuollon lastensuojelutyön kehittämishanke – lastensuojelun perhetyötä yläkouluikäisten nuorten perheille sijoitusten ehkäisemiseksi. Helsinki, kevät 2010, 69s. ,10 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. sosionomi (AMK)

Tämä opinnäytetyö käsittelee lastensuojelun perhetyötä yläkouluikäisille nuorille ja perheille suunnattuna tukimuotona. Tavoitteena oli selvittää, soveltuuko lastensuojelun perhetyö osaksi Askolan sosiaalitoimiston palveluvalikkoa. Tavoitteena oli selvittää asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia tästä lastensuojelun perhetyön kokeilusta.

Opinnäytetyö on kehittämishanke, jossa kokeillaan sosiaalitoimistossa uutta lastensuojelun avohuollon työmenetelmää. Hankkeen perhetyön kokeilun suunnitteli ja toteutti Askolan sosiaalitoimiston hanketyöryhmä, johon kuuluivat sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja ja nuorisoneuvoja. Hanke toteutettiin Askolan kunnan sosiaalitoimistossa syksyllä 2009 ja asiakkaina kokeilussa oli kaksi yläkouluikäisen nuoren perhettä, jotka olivat sosiaalitoimiston lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa.

Hankkeen tulokset osoittavat, että asiakasperheistä toinen sekä lastensuojelun työntekijät yhteistyöverkostoineen kokevat lastensuojelun perhetyön hyödyllisenä palvelumuotona sijoituksen ehkäisemiseksi. Tulosten perusteella työmuotoa voidaan käyttää pienimuotoisesti osana Askolan sosiaalitoimiston palveluja, mikäli henkilömäärä pysyy vuoden 2009 tasolla. Tulosten perusteella perhetyössä tulisi lisätä toiminnallisuutta ja perhetyön aikataulu pitäisi muuttaa tauottomaksi. Oleellista on riittävän suunnitteluajan varaaminen ennen perhetyön tapaamisia. Tulosten perusteella asiakaskunta voisi olla laajempi, jos nuorisoneuvojan lisäksi perhetyöntekijä voisi toimia lastensuojelun työparina tässä työmuodossa.

Asiasanat: lastensuojelu, perhetyö, ratkaisukeskeisyys

ABSTRACT

Kuosmanen, Heini

A Child Welfare Development Project in the Social Welfare Office. Family Work for Preventing Custodies among the Young and Their Families. 69 p., 10 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2010

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The first aim of my development project was to find out if the intensive child welfare family work methods are suitable for a small municipality's social welfare office. The project's second aim was to examine opinions about the intensive family work of the work community and clients. The target group of the project was child welfare clients aged 13-16 year and their families.

The project started in spring 2009 by collecting theoretical material and making the plan of the project. The data was collected between May 2009 and January 2010. In autumn 2009 social welfare offices' team initiated this family work experimentation with two families. The period of time the team worked with the families was approximately two months. The family work included intensive support for both the young and their parents.

The social work methods used were based on decision-making centered thinking and using clients' own positive resources to find solutions for their problems. This intensive support was offered in the families' own environment.

The results showed that Askola municipality and especially clients of social welfare office could benefit from using intensive family work as part of child welfare process.

Key words: child welfare, family work, decision-making centered

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 PERHETYÖ OSANA LASTENSUOJELUN AVOPALVELUITA.....	7
2.1 Lastensuojelun avohuolto	7
2.2 Perhetyö lastensuojelun avohuollon tukitoimena	8
2.3 Ratkaisukeskeisyys perhetyössä	13
3 KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUN PERHETYÖSTÄ.....	15
3.1 Intensiivistä perhetyötä Espoon Leppävaarassa	15
3.2 Tampereen kaupungin Kuusikon perhetukikeskuksen intensiiviyö	19
3.3 Toimintatutkimus Helsingin kaupungin Läntisen ja Pohjoisen perhekeskuksen perhetyöstä.....	23
3.4 Vantaan kaupungin lastensuojelun intensiivisen perhetyön hanke	26
4 ASKOLAN KUNTA PERHETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ.....	27
4.1 Askolan perhetyöhanke osana moniammatillista yhteistyötä	28
4.2 Askolan perhetyöhankkeen tavoitteet	29
4.3 Askolan perhetyöhankkeen asiakkaat ja hyödynsaajat.....	29
5 PERHETYÖ YLÄKOULUIKÄISTEN PERHEISSÄ.....	30
5.1 Hankkeen aikataulu	31
5.2 Hankkeen resurssit.....	34
5.3 Nuoret Pilottijaksolla	36
5.4 Vanhemmat Pilottijaksolla.....	38
5.5 Moniammatillinen yhteistyö Pilotti-jaksolla.....	40
6 TULOKSET YLÄKOULUIKÄISTEN PERHETYÖSSÄ	41
6.1 Perhetyö sijoituksen ehkäisemisen työmuotona	42
6.2 Perhetyöhön soveltuvat työmenetelmät.....	43
6.3 Perhetyön aikataulullinen toteutus.....	45
6.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	46
7 KOKEILUJAKSON ARVIOINTIA	47
7.1 Asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä.....	48

7.2. Lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia perhetyöstä	50
7.3 Nuorisoneuvojan ja oppilashuoltoryhmän kokemuksia nuorten tilanteesta ja oman työn voimavaroista hankkeen aikana	51
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	53
LÄHTEET	56

LIITE 1: Tampereen ja Leppävaaran tutustumiskäyntien haastattelujen teemat

LIITE 2: Perhetyön työajan seuranta

LIITE 3: Vanhemmuuden roolikartta

LIITE 4: Itsenäistyvän nuoren roolikartta

LIITE 5: Nuoren kokemus perheen elämäntilanteesta-lomake

LIITE 6: Huolen vyöhykkeistö

LIITE 7: Palautekysely

LIITE 8: Kutsukirjepohja nuorelle

LIITE 9: Kutsukirjepohja vanhemmalle

LIITE 10: Perhetyön neuvottelurunko

1 JOHDANTO

Lastensuojelutyö sosiaalitoimistoissa on viime vuosien aikana käynyt läpi useita muutoksia. Vuonna 2008 voimaan astunut uusi lastensuojelulaki suuntaa sosiaalitoimistojen työtä aikaisempaa ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Laissa on kiinnitetty erityistä huomiota lasten ja perheiden äänen kuulumiseen lastensuojelutyön eri vaiheissa.

Opinnäytetyöni aiheena oleva lastensuojelun perhetyön Pilotti-kehittämishanke on noussut Askolan kunnan sosiaalitoimiston tarpeesta. Sosiaalitoimistoon tarvittiin lisää lastensuojelun avohuollon työmenetelmiä 12–17-vuotiaiden nuorten ja heidän perheidensä tukemiseksi siinä tilanteessa, kun tuen tarve oli kasvanut ja mietittiin nuoren sijoittamista.

Kehittämishanke suunniteltiin aiheeseen liittyvän taustatiedon ja muissa kunnissa käytössä olevien sijoituksen ehkäisemiseksi tehtävien perhetyön menetelmien pohjalta. Näiden tietojen avulla hanke muokkasi Askolan toimintaympäristöön sopivan lastensuojelun perhetyön työmallin, jota kokeiltiin kahden perheen kanssa syksyllä 2009.

Sosiaalitoimistojen arjessa tasapainoillaan opinnäytetyöni hankkeen suunnittelun ja toteutuksen ajankohtana haastavissa elämäntilanteissa olevien perheiden tukemisen, lisääntyneiden sosiaalityön tehtävien ja kuntien tiukkojen taloudellisten resurssien välillä. Erityisesti pienissä kunnissa tukimuotojen järjestäminen lastensuojelulain edellyttämällä tavalla vaatii moniammatillista yhteistyötä ja uusien lähestymistapojen etsimistä.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevien nuorten ja heidän perheidensä auttaminen omien voimavarojen löytämisessä ja kriisistä selviytymisessä vaatii tiivistä tukea. Perhetyö voi tarjota vierellä kulkijan, joka tutustuu perheenjäseniin ja heidän elämäänsä ja osallistuu arjen ongelmien ratkaisuun käytännön tasolla.

2 PERHETYÖ OSANA LASTENSUOJELUN AVOPALVELUITA

Pilotti-hankkeen keskeisiä käsitteitä ovat lastensuojelun perhetyö, avohuollon lastensuojelu ja ratkaisukeskeisyys. Lastensuojelulaki määrittelee lastensuojelutyön tavoitteet ja työtavat. Yksi työtapa on perhetyö, jonka työote perustuu ratkaisukeskeisyyteen. Lastensuojelutyössä ja erityisesti perhetyössä toimintaympäristöt ja tilanteet muuttuvat nopeasti ja ovat haastavia. Tämän vuoksi ratkaisukeskeisyyden monipuolisuus ja voimavarakeskeisyys sopii hyvin lastensuojelulain asiakaslähtöiseen henkeen.

2.1 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelulaki uudistettiin ja uusia laki astui voimaan 1.1.2008. Lakiuudistuksen tarkoituksena on ollut tehostaa lapsen ja perheen osallisuutta, oikeusturvaa ja viranomaisyhteistyötä sekä täsmentää kunnan velvollisuuksia lastensuojelussa. Lain myötä lastensuojelun painopistettä on siirretty ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. (Taskinen 2007, 7.)

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun perhetyön ja lastensuojelun perhetyön erottaa uuden lain mukaan kaksi kriteeriä: lastensuojelun perhetyössä tulee olla lastensuojelun asiakkuus ja perhetyön tekemisestä on vastuussa kunnan lastensuojelu. Esimerkkinä ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta voidaan pitää vaikka neuvolan järjestämää perhetyötä. (Heino 2008,15) Opinnäytetyössäni käsittelemäni perhetyön muoto on osa lastensuojelulaissa mainittua lapsi- ja perhekohtaista avohuollon lastensuojelutyötä.

Lastensuojelulain 34 §:ssä mainitaan, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on viipymättä ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin, jos lapsen kasvuolosuhteet eivät turvaa tai vaarantavat hänen terveyttään ja kehitystään tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Laissa sanotaan, että avohuollon tukitoimet tulee suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä perheen kanssa, asiakassuunnitelma tulee laatia ja tämän lisäksi lastensuojelun

työntekijän tulee tavata lasta henkilökohtaisesti riittävän usein. (Taskinen 2007, 41.)

Lastensuojelulaki velvoittaa kunnan kehittämään lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisiin tuen tarpeisiin vastaavia palveluja. Kunnan on lastensuojelulain mukaan järjestettävä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (Lastensuojelulaki 8 § ja 11 §) Opinnäytetyöhankkeeni on yksi askel Askolan kunnan sosiaalitoimen sekä yläkoulun asiakaspalvelun ja työmenetelmien kehittämiseksi uuden lastensuojelulain hengen mukaiseksi. Tarja Heino (2008) toteaa Stakesille laatimassaan lastensuojelun avohuoltoa ja perhetyötä käsittelevässä selvityksessään, että yksi sosiaalityöntekijä tai kahden perhetyöntekijän työparikaan ei välttämättä kykene riittävän syvästi ja laaja-alaisesti vastaamaan eteen tuleviin perheen aikuisten ja lasten yksilöllisiin tarpeisiin perhekohtaisissa tilanteissa. Hänen mielestään tarvitaan toiminnallinen kokonaisuus, josta löytyy osaamista monenlaisiin tilanteisiin ja josta useampi taho voi tällaista apua sovitusti järjestää. (Heino 2008, 57.)

2.2 Perhetyö lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Opinnäytetyöni kohderyhmänä ovat nuoret ja heidän perheensä olivat jo perhetyöhankkeen alkaessa olleet lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa ja muita avohuollon tukitoimia oli heidän kohdallaan jo käytetty (nuorisoneuvojan kontakti, lastensuojelun säännöllinen kontakti, vanhemmuuden tuki - suunnitelmat). Nämä tukitoimet eivät ole olleet riittävän tehokkaita ja perhetyön alkaessa pohditaan perhetyön ja sijaishuollon välisiä etuja ja haittoja lapsen edun kannalta.

Perhetyöllä tarkoitetaan erityisesti perheen kotona ja omassa toimintaympäristössä tehtävää perhetyötä, kuten perhetyöntekijän antamaa keskusteluapua ja tukea ja opastusta erilaisissa arjen toiminnoissa. Perhetyöllä tuetaan erityisesti vanhempia heidän kasvatustehtävässään, jolloin osana perhetyötä voidaan tehdä vanhemmuuden arviointia sekä järjestää lapselle

hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. (Räty 2007, 207–208.) Tarja Heino (2008) määrittelee lastensuojelun perhetyötä Stakesin lastensuojelun kehittämisohjelman selvityksessään seuraavasti:

Väilyhteenvetona voisi määritellä lastensuojelun perhetyöllä tarkoitettavan lastensuojelun avohuollon tukena taikka huostaanoton lakkauttamisvaiheessa perheelle annettavaa perhetyötä, joka perustuu tehtyyn lastensuojelun tarpeen selvitykseen, asiakassuunnitelmaan sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tekemään päätökseen perhetyön aloittamisesta (Heino 2008, 45).

Aloittaessani opinnäytetyötäni ja perhetyöhankkeen suunnittelua ja tutustuessani sijoituksen ehkäisemiseksi tehtävään lastensuojelun avohuollon perhetyöhön sain käsityksen, että tästä työmuodosta käytetään käsitettä intensiivinen perhetyö. Tätä käsitettä käytin aluksi opinnäytetyöni perhetyöstä kertoessani. Tutustuessani Tarja Heinin Stakesin selvitykseen (2008) huomasin, että perhetyön käsitteistön käyttö on edelleen arjen työelämässä jäsentymätöntä. Heinin selvityksen perusteella opinnäytetyöni perhetyön kokeilu sijoittuisi enemmän muutokseen tähtäävän, kuntouttavan perhetyön tai arjessa selviytymistä tukevan palvelun piiriin kuin intensiiviperhetyön alle. Heinin selvityksen mukaan intensiiviperhetyön nimitystä käytetään silloin, kun puhutaan vahvasta psykososiaalisesta tuesta koko perheelle, tutkimuksesta, hoidosta ja kuntoutuksesta. Heinin mukaan muutokseen tähtäävästä perhetyöstä voidaan puhua silloin, kun tavoitellaan muutosta perheen toiminnassa, lasten asemassa, kasvattamisessa, huolenpidossa ja vanhemmuudessa. Muutokseen tähtäävästä perhetyöstä voidaan puhua, kun on kysymys kriisin vuoksi tarjotusta lyhytaikaisesta ja intensiivisestä perhetyöstä. Muutokseen tähtäävää perhetyötä on myös silloin, kun perhe saa pitkittyneeseen kriisiin tukea, jonka tavoitteena on perheen kuntoutuminen tai huostaanottotarpeen selvittäminen. (Heino 2008, 46–47.) Heino jäsentää selvityksessään perhetyön käsitteiden käyttöä:

Välimaaston perhetyö ymmärretään käyttökäsitteenä melko yhtenäisesti siten, että työ kontekstoituu avohuollon ja sijaishuollon väliseen lastensuojelutyön vaiheeseen. Perhetyön, intensiiviperhetyön ja perhekuntoutuksen muodot ja työmenetelmät ovat monet. Kirjo on syntynyt, ja sitä voidaan pitää rikkautena. Vaikka erinäisissä käytännöissä ja projekteissa eri puolilla Suomea on otettu käyttöön omia käyttökäsitteitä, on syytä kysyä, olisiko

sittenkin selkeintä puhua - ainakin juridishallinnollisissa yhteyksissä - yksinkertaisesti vain lastensuojelun perhetyöstä. (Heino 2008, 47.)

Mielestäni avohuollon lastensuojelun tiivistäkään tukea ei voida määritellä hoidolliseksi tai tutkimukselliseksi ja siten intensiiviseksi perhetyöksi. Parhaiten opinnäytetyöni sijoittuisi muutokseen tähtäävän perhetyön alle, mutta käytännössä tämän käsitteen käyttö tuntuisi kankealta ja voisi herättää ihmettelyä. Itselleni tulisi mieleen kysymys esimerkiksi siitä, mihin sitten muu lastensuojelun perhetyö tähtää jos muutokseen pyrkivä on määritelty omaksi osa-alueekseen? Tämän vuoksi määrittelen opinnäytetyössäni käytettävän perhetyön lastensuojelun avohuollon perhetyöksi.

Perhetyön juuret löytyvät 1970-luvulta, jolloin Ruotsissa kehitettyä intensiivisen perhetyön Hemma hos -mallia alettiin kokeilla Suomessa tehostettuna kotipalveluna. Vuoteen 1980 mennessä Suomessa oli saatavilla tehostettua kotipalvelua jo 80 kunnassa. 1990-luvulle siirryttäessä Suomessa alettiin siirtyä laitosten työmuotoja alettiin viedä kotona järjestettyyn perhetyöhön ja työskentelystä tuli tavoitteellisempaa. 1990-luvulla syntyi ajatus ratkaisukeskeisestä, tulevaisuuteen ja koko perheen tukemiseen suuntautuneesta perhetyöstä. 2000-luvulle mentäessä tehostettu kotipalvelun perhetyö väheni ja sosiaalitoimistoihin lastensuojelutyöhön palkattiin perhetyöntekijöitä. 2000-luvulle siirryttäessä perhetyö on laajentunut ja juurtunut osaksi sosiaalitoimistojen palveluvalikoimaa. (Heino 2008, 20–21.)

Askolan kunnassa perhetyötä on tehty ennaltaehkäisevänä perhetyönä pienten lasten perheissä yhden osa-aikaisen perheterapeutin voimin, vähäisissä määrin kotipalvelussa sekä lastensuojelun avohuoltona. Perhetyötä on myös ostettu yksityisiltä palveluntuottajilta, koska sosiaalitoimiston henkilöstöresurssi ei ole riittänyt perhetyön järjestämiseen. Askolan sosiaalitoimiston henkilökunta on viestittänyt lastensuojelun perhetyön tarvetta sekä perusturvalautakunnan kautta että suoraan kunnan johdolle, mutta lisäresursseja ei ole saatu perhetyöhön taloudellisesta tilanteesta johtuen.

Stakes järjesti vuosina 1999–2000 perhetyön projektin, jonka tarkoituksena oli koota ja jäsentää perhetyön tietoutta sen yleistyessä työmuotona. Projektin tuloksena perhetyön paikkaa lastensuojelussa kuvattiin yhteenvetotaulukolla, jonka tarkoituksena oli jäsentää perhetyön vaativuuden, osaamisen ja tukirakenteen suhdetta perheen tarpeeseen. Taulukon tarkoituksena oli myös kiinnittää huomiota perhetyön resursointiin. (Heino, Hurtig & Berg 2000, 190.)

TAULUKKO1. Perhetyön paikka lastensuojelussa

Tilanne	Sosiaalinen riski; Ennaltaehkäisevä työ	Kriisi (äkillinen, lyhyt); Kriisityö	Pitkittänyt kriisi; Lastensuojelun sosiaalityö, tarpeen selvittely, ”harmaa pakko”	Huostaanoton uhka; Lastensuojelun sosiaalityö, tarpeen selvittely, ”harmaa pakko”	Huostaanotto; Lapsen hoito, huolto ja kuntoutus
Työmuoto; työn sisältö	Normaali sosiaalipalvelu	Kohdennettu sosiaalipalvelu	Jatkuva seuranta; tehostettu tuki	Selvittely, arviointi, päätöksenteon valmistelu; tehostettu tuki ilmeisen uhkan ilmapiirissä, paljon motiivintuotia ja / tai pakottamista	Päätöksenteko; Lapsen sijoituksen tavoitteena kotiuttaminen tai pitkäaikainen sijoitus
Huoli lapsesta;	Huoli lapsesta vähäistä; perhe motivoitunut saamaan tukea	Huoli lapsesta kasvava;	Lapsi vaarassa, huolta paljon ja jatkuvasti ja ajoittain välittömästi	Lapsi vaarassa, huolta paljon ja jatkuvasti tai välittömästi; vanhemmat ja /tai lapsi vältteleviä, ei vastaanottavia	Vakava vaara, huolta paljon, mutta vähenevällä ja huojentavalla perspektiivillä
Tuen ja kontrollin yhdistelmä ja niiden painotus	Tukea	Tukea /kontrollia	Tukea /kontrollia	Kontrollia /tukea	Kontrollia /tukea
Resurssikysymys	Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä	Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Toive lisävoimavaroista ja kontrollista nousee. Yksin ja parin kanssa työnohjaus	Omat voimavarat ehtymässä, tarve lisävoimavaroihin ja kontrolliin kasvava. Parityö/ työnohjaus	Omat voimavarat ehtymässä; puuttettava välittömästi tilanteeseen. Parityö/tiimi/ työnohjaus	Uusia voimavaroja, tuki ja kontrolli yhdistyy. Vakiintunut työyhteisö/ työnohjaus
Perhetyön muoto	Ehkäisevä perhetyö	Kohdennettu perhetyö	Tehostettu perhetyö ja kuntoutus	Perhetutkimus ja kuntoutus	Perhekuntoutus tai kohdennettu perhetyö (huostaanoton tavoitteen mukaan)

(Heino ym. 2000, 190.)

Opinnäytetyöni perhetyön kokeilu sijoittuu taulukon 1. mukaan joko lastensuojelun tilanteeseen, jossa lastensuojelun avohuollon tukitoimia

käytetään perheen pitkittyneen kriisitilanteen muuttamiseksi, tai tilanteeseen, jossa huostaanoton uhka on olemassa ja sen tarvetta selvitetään. (Heino ym. 2000, 190.)

Pitkittyneen kriisin tilanteessa taulukko listaa työmuodoiksi jatkuvan seurannan ja tehostetun tuen. Huoli näyttäytyy runsaana ja jatkuvana, ja siten että lapsi on vaarassa ajoittain välittömästi. Työskentelyssä suurempi painotus on tuella, mutta perhettä joudutaan myös kontrolloimaan. Työntekijän omat voimavarat ovat ehtymässä ja tarve lisävoimavaroihin ja kontrolliin on kasvava. Työskentely vaatii parityötä ja työnohjausta. (Heino ym. 2000, 190.)

Huostaanoton uhka -tilanteessa on taulukossa kuvailtu työmuodoiksi arviointia, selvittelyä ja päätöksenteon valmistelua. Työ sisältää tässä vaiheessa paljon motivointityötä ilmeisen uhkan ilmapiirissä, johon voi sisältyä myös pakkoa. Huoli lapsesta näyttäytyy taulukon mukaan tässä tilanteessa siten, että lapsi on vaarassa jatkuvasti tai välittömästi ja asiakkaat eivät ole kovinkaan vastaanottavia. Työskentelyssä painottuu tässä vaiheessa kontrolli vahvemmin kuin tuki. Työntekijän kannalta ollaan voimavarojen suhteen niiden ehtymisen rajoilla ja tilanteeseen on puututtava välittömästi. Tässä tilanteessa työn tulisi olla pari- ja tiimityötä ja työn tueksi tulisi saada työnohjausta. (Heino ym. 2000, 190.)

Johanna Hurtig on jakanut perhetyön muodot kuuteen avun alalajiin: lisäapuun, täsmäapuun, arkiapuun, turva-apuun, tehoapuun ja yhdistelmäapuun. Lisäavussa perhetyön rooli on täydentää perheen muita palveluita. Täsmäavussa työlle on nimetty joko tietty ongelma tai kohderyhmä. Arkiavussa kotiin viedään arjessa selviytymisessä tukevaa työtä. Turva-apu auttaa kriisitilanteessa, esimerkiksi turvakodin tuki väkivaltatilanteessa. Tehoavussa perhe irrottautuu arkiympäristöstään ja saa psykososiaalista tukea ympärivuorokautisesti. Opinnäytetyöni perhetyö sopii Hurtigin luokittelun mukaan yhdistelmäavun alle. Hänen mukaansa yhdistelmäavussa korostuu moniammatillinen yhteistyö (oppilashuolto, nuorisotyö ym.) ja sen käyttäminen on tyypillistä erityisesti nuorten ja kouluikäisten kanssa työskenneltäessä. (Heino ym. 2000,195–196.)

Stakesin 2000-luvun alun perhetyöhankkeen tuloksissa nousi kolme keskeistä aihetta esiin: perhetyö on monella tapaa välimaaston työtä, välimaastoissa joudutaan neuvottelemaan ja tulevaisuudessa lastensuojelun perhetyöhön tulisi muotoutua seudullinen tukirakenne. Välimaaston työllä tarkoitetaan perhetyön roolia sillanrakentajana kodin ja kodin ulkopuolisten toimintojen välillä. Tästä roolista johtuen perhetyö on suurelta osin suhdetyötä ja kohtaamisia. Perhetyöhankkeen mukaan perhetyön voima lienee joustavuudessa ja asiakaslähtöisyydessä. (Heino ym. 2000, 202.)

2.3 Ratkaisukeskeisyys perhetyössä

Peter Sundman kuvailee sosiaalityön menetelmiä käsittelevässä Soswebin Internetsivustossa ratkaisukeskeisyyttä seuraavasti:

Ratkaisukeskeisyys tarkoittaa sitä, että osapuolten osaamista hyödyntäen toimitaan arkisten ja elämänarvoja toteuttavien tavoitteiden saavuttamiseksi. Ratkaisut löytyvät suuntaamalla huomio resursseihin ja tulevaisuuteen. Ongelmien syntyhistoriaa ei tarvitse tuntea. (Sosweb- sosiaalityön menetelmät 2009.)

Ratkaisukeskeisydessä on tarkoitus etsiä yhdessä asiakkaan kanssa hänelle sopivia arkisia, pieniä ja konkreettisia tavoitteita, jotka ovat asiakkaan mielestä mahdollisia saavuttaa. Konkreettista tekemistä ja uusien ratkaisuideoiden kokeilua ja kehittämistä korostetaan ratkaisukeskeisessä työtavassa. Ratkaisukeskeinen työskentelymalli ei itsessään sisällä ratkaisuja ongelmiin vaan enemmänkin työkaluja, joilla työntekijä voi auttaa asiakasta löytämään itse vastauksia pulmiinsa. Tällaisia työkaluja ovat esimerkiksi erilaiset tarkentavat ja laajentavat kysymyssarjat. (Sosweb- sosiaalityön menetelmät, 2009)

Joillakin perheillä voi olla ollut perhetyön alkaessa jo useita viranomaiskontakteja ja tukimuotoja käytössään. Joissain tilanteissa perhe saattaa kokea, että asiantuntijat kertovat heille miten heidän tulisi elää. Tämä voi aiheuttaa joko viranomaisyhteistyön vastustusta tai vaihtoehtoisesti kaiken vastuun luovuttamista viranomaisille. Näissä tilanteissa ratkaisukeskeisillä

työmuodoilla voidaan kehittää yhteistyötä enemmän yhdessä kulkemiseksi pois asiantuntija- oppilas vastakkainasettelusta.

Ratkaisu- ja voimavarakeskeiselle työlle on ominaista asiakaslähtöisyys, tavoitelähtöisyys sekä tulevaisuussuuntautuneisuus. Keskeistä on myös poikkeuksien ja edistyksen huomioiminen, myönteisyys, luovuus ja huumori. Ratkaisukeskeisessä työtavassa voidaan vapaasti hyödyntää muista työmuodoista lainattuja ideoita, jos ne auttavat asiakasta eteenpäin tilanteessaan. (Ratkes 2009.)

Lastensuojelun perhetyön asiakkuudessa olevien perheiden sisällä on yleensä ehtinyt muodostua useita raskaita tilanteita sekä yksilötasolla että perheenjäsenten välillä. Ongelmista ei ole välttämättä löydetty omin voimin myönteisiä reittejä parempiin ratkaisuihin, ja pettymys ja toivottomuus ovat vallanneet alaa. Näissä tilanteissa ratkaisukeskeisen toimintatavan positiivinen ajattelu ja pientenkin onnistumisten nostaminen esille saattavat auttaa perhettä luottamaan jälleen omiin kykyihin ja herättää toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Ben Furman ja Tapani Ahola ovat kuvailleet teoksessaan Ratkaisukeskeinen itsensä kehittäminen (1999, 22–76) ratkaisukeskeisen mallin eri vaiheita. Ensimmäisinä askelina on tavoitteen asettelu, voimavarojen kartoittaminen ja osaamisen selvittäminen. Näiden jälkeen alkaa projektin perustaminen, muutokseen panostaminen ja edistyksen vahvistaminen. Kehittämishankkeeni asiakastyö mukaillee samaa työjärjestystä; aloitusneuvottelussa asiakkaat laativat tavoitteet, tapaamisissa tehtiin osatavoitteita ja etsittiin keskustelemalla asiakkaan voimavaroja ja vahvuuksia. Lopetusneuvottelussa käytiin läpi saavutettiin tavoitteet ja missä oli onnistuttu?

3 KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUN PERHETYÖSTÄ

Valtakunnallisella tasolla intensiivinen perhetyö on ajankohtainen aihe. Intensiivistä perhetyötä on kehitetty ja alettu käyttää työmuotona sijoituksen ehkäisemiseksi useissa kunnissa. Opinnäytetyötäni varten tutustuin aiheeseen liittyvään kirjalliseen materiaaliin ja tein tutustumiskäynnit Espoon Leppävaaraan perhe- ja sosiaalityön yksikköön sekä Tampereen kaupungin Kuusikon perhetukikeskuksen intensiivityön yksikköön. Tutustumiskäynneillä käytin haastatteluissa samaa runkoa (liite 1) keskustelun tukena. Keskustelu oli vapaamuotoista ja eteni haastateltavan valitsemassa järjestyksessä minun tehdessäni täydentäviä kysymyksiä. Tähän opinnäytetyöni osaan kokosin yhteen näitä kuntien intensiivisen perhetyön käytöstä saamiani käytännön lastensuojelutyön kokemuksia.

3.1 Intensiivistä perhetyötä Espoon Leppävaarassa

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian vuoden 2009 ensimmäisessä lehdessä esiteltiin Hyvä käytäntö -palkintoehdokkaat, joiden joukossa oli Espoon Leppävaaran perhe- ja sosiaalityön yksikön ESP (Perhetyötä sijoituksen ehkäisemiseksi) -työryhmä, joka on kehittänyt intensiivisen perhetyön työmenetelmän sosiaalitoimiston lastensuojelutyön osaksi. ESP-malli on kehitetty osana Soccan pääkaupunkiseudun lastensuojelun kehittämishanketta. (Schrooten 2009, 27.) Käytän tässä opinnäytetyössäni käsitettä lastensuojelun perhetyö Espoon Leppävaarassa intensiiviseksi perhetyöksi kutsutusta työmuodosta.

Haastattelin kesäkuussa 2009 ESP-työryhmän sosiaaliohjaaja Outi Saarikiveä (2009), joka kertoi, että ESP-mallin tavoitteena oli kehittää avoimuuden lastensuojelun palveluvalikkoa nimenomaan nuorten eli 12–17-vuotiaiden lasten perheiden osalta. Aluksi hankkeen ajatus oli kehittää lastensuojelun tarpeen selvitysprosessia, mutta ideoinnin tuloksena syntyi ajatus ESP-työmuodosta. Hankkeessa oli mukana neljä ohjaajaa, talon sisältä tullut

kehittäjäsosiaalityöntekijä sekä johtaja. Työryhmä ideoi palvelupaketin tarjottavaksi perheille ennen sijoitusta. Palvelupaketin työmuoto on lyhytkestoinen, 1–2 kuukauden työmuoto. Palvelupaketti sisältää yhteensä n. 15 perheen tapaamista eri kokoonpanoissa. Perhe saa omat ESP-työntekijänsä. (Saarikivi, 2009.)

Työmuodon mallinnukseen meni noin 1,5 vuotta. Tarkoituksena oli käynnistää asiakkaiden kanssa toiminta 2008 keväällä, mutta varsinaisessa toiminnassa ESP-mallia alettiin käyttää vuoden 2008 syksystä alkaen. ESP-mallin mukaan työskenteli kesällä 2009 neljä ohjaajaa, mutta tarkoituksena olisi, että kaikki Leppävaaran yhdeksän ohjaajaa työskentelisivät jatkossa tätä työtapaa käyttäen. Kaikki ohjaajat tekevät muuta työtä ESP-työn lisäksi. (Saarikivi, 2009.)

Outi Saarikivi (2009) kertoi, että hänellä on asiakkaita arviolta 45. Keväällä 2009 hän oli tehnyt kahden perheen kanssa töitä ESP-mallin mukaan. Kesään 2009 mennessä ESP-perheitä on Saarikiven arvion mukaan ollut Leppävaarassa noin kymmenen. Saarikiven mielestä asiakasruuhkien vuoksi joudutaan miettimään, mihin ohjaajien resursseja suunnataan. Outi arveli, että samankaltaista kokeilua tehtäessä olisi hyvä aloittaa työ yhden perheen kanssa työn intensiivisyyden vuoksi. Ohjaajat tekevät päivätyötä ja tapaamiset ovat pääsääntöisesti virka-ajan sisällä. (Saarikivi, 2009.)

ESP-työmuodon tavoitteena on tuottaa perheelle nopeaa apua kriisitilanteeseen. Nopeus tarkoittaa käytännössä sitä, että sosiaalityöntekijän yhteydenoton jälkeen asiakasperheeseen otetaan ESPistä yhteyttä viikon sisällä. ESP-työssä tavoitteena on tehdä konkreettista työtä perheen kanssa arjessa eikä niinkään arvioida tilannetta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tavoitteen vanhemmuuden tukeminen pilkkomista pienempiin arkeen sopiviin osiin, esimerkiksi siten, että tehdään yhteisiä uimaretkiä tai sovitaan siivouksen työnjaoista. ESP-mallin arviointi oli 2009 kesällä tekemättä, koska kehittäjäsosiaalityöntekijä ei enää toiminut hankkeessa. Arviointina oli tarkoitus tehdä fokusryhmähaastatteluna ja materiaalia oli kerätty, mutta se oli jäsentämättä. (Saarikivi, 2009.)

Outi Saarikivi (2009) arveli, että ESP-työtavalla voi työskennellä kenen tahansa asiakasperheen kanssa, vaikka heillä ikäryhmä on rajattu. Edellytyksenä työskentelyn aloittamiselle on se, että lastensuojelun tarpeen selvitys olisi ennen aloittamista tehty ESP-työn asiakkaille. (Saarikivi, 2009.)

Perheen motivointi ja sitouttaminen on oleellista tässä työtavassa. Motivointityön aloittaa sosiaalityöntekijä ja tätä työtä ESP-ohjaajat jatkavat. Motivointiin vaikutetaan pienillä teoilla, esimerkiksi nuori saa itse päättää kumman ohjaajan kanssa työskentelee. Selkeä suunnitelma ja rajattu aika saattavat helpottaa sitoutumista. Sitoutumista voi edesauttaa palvelun markkinointi viimeisenä oljenkortena ennen sijoitusta, kuitenkin vahvasti perheen omiin voimavaroihin uskoen. Välillä perhe on tullut asiakkaaksi puolipakolla, jolloin työskentelyn onnistuminen saattaa olla ajanhukkaa kaikille. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tulisi olla asiakkaille vapaaehtoisia tukimuotoja. Työpari on aina naismiestyöpari, joka ehkä helpottaa tilannetta joidenkin nuorten osalta. Saarikiven (2009) mielestä tärkeää ESP-työssä on nuoren ääneen kuuleminen ja esille nostaminen. Tärkeitä elementtejä ovat myös työparityö ja suunnittelu-, kirjaamis- ja reflektointiajan varaaminen. (Saarikivi, 2009.)

Työskentely alkaa Saarikiven (2009) mukaan aloitusneuvottelun kutsun lähettämällä perheelle. Aloitustapaaminen kestää yhdestä kahteen tuntiin ja siihen osallistuu perhe, ESP-ohjaajat ja sosiaalityöntekijä. Neuvottelussa sovitaan työnjaosta ja vastuista. Sosiaalityöntekijä päivittää asiakassuunnitelman neuvottelussa sovitun perusteella. Ensimmäinen tapaaminen on kotikäynti, jolloin sovitaan tapaamisaikataulusta. ESP-jakson aikana tavataan tarpeen mukaan perhettä yhdessä, vanhempaa tai nuorta erikseen tai pidetään neuvotteluja yhteistyötahojen kanssa. ESP-työskentely päättyy loppuneuvotteluun, jossa käydään läpi yhteenveto työskentelystä yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Tämän perusteella sosiaalityöntekijä päivittää asiakassuunnitelman ja perheellä jatkuu mahdollisesti avohuollon asiakkuus uusine tukitoimineen. ESP-ohjaaja soittaa seurantasoiton perheelle kahden kuukauden päästä jakson loppumisesta. (Saarikivi, 2009.)

Tapaamisten toimintaympäristö voi olla mikä vaan. Tapaamisiin oli suunnitteluvaiheessa ajateltu ennalta sovitut teemat, mutta tämä ajatus hylättiin, koska perheiden tilanteet ovat yksilöllisiä ja teemat rakennetaan alkuneuvottelun pohjalta perheen tarpeita parhaiten vastaaviksi. Tapaamisista aiheutuvat kustannukset olivat pieniä, esimerkiksi elokuvalippuja tai vastaavaa. (Saarikivi, 2009.)

Työn orientaationa on voimavarakeskeisyys ja ratkaisukeskeisyys. Työvälineet vaihtelevat työntekijästä ja perheestä riippuen. Nuorten kanssa Outi on käyttänyt paljon Mun stoori -kortteja, elämänpyörä-lomaketta sekä jonkin verran myös Saaga- ja Mythos-kortteja. Myös itsenäistyvän nuoren roolikarttaa (Liite 4) on käytetty työssä. (Saarikivi, 2009)

Mun stoori -kortit on kehitetty nuorten kanssa käytettäväksi toiminnalliseksi välineeksi. Mun Stoori -kortteja on 32 ja niitä voidaan käyttää apuna nuoren kuulemisessa ja saada tietoa hänen näkemyksistään perheen tilanteeseen liittyen. Elämänpyörä-lomakkeen avulla asiakas voi jäsentää elämän eri osaluokkia tilannetta ja niissä tapahtuneita muutoksia.

Vanhempien kanssa Saarikivi (2009) työskentelee eniten keskustellen. Aiheena voi olla esimerkiksi kodin säännöt ja sopimukset tai luottamuksen uudelleen rakentaminen. Ohjaajat antavat konkreettisia neuvoja ja toimivat nuoren ja vanhempien vuorovaikutuksen rakentajina. Ohjaajien tarkoituksena on auttaa kumpaakin osapuolta ymmärtämään toisen näkemystä. ESP-työssä käytetään myös vanhemmuuden roolikarttaa. Esimerkkinä Outi Saarikivi kertoo tilanteesta, jossa perheessä tuli riitaa kotitöistä ja kysyttäessä nuorelta asiasta kävi ilmi, että hän ei edes osannut käyttää pesukonetta. Vanhemmilta vaaditaan myös nuoren opastusta ja yhdessä tekemistä, mikä saattaa olla hankalaa jos välit ovat riitaiset. Yhteistyötä on tehty mm. psykiatrian poliklinikoiden ja koulujen kuraattorien kanssa. (Saarikivi, 2009.)

Asiakaspalaute on ollut hyvää. Positiivista palautetta on annettu mm. siitä, että kontakti nuoreen syntynyt ja on reagoitu nopeasti. Osa asiakkaista koki

kotikäyntien vähentäneen riitelyä kotona. Asiakkaiden toiveena on ollut ilta- ja viikonlopputyön tekeminen. Sosiaalityöntekijät ovat kokeneet ESP-työn tärkeäksi ja toimivaksi. Haasteena on resurssien riittävyys. Jotkut ovat esittäneet kritiikkiä siitä, että työmuodossa ei ole mitään uutta, mitä ei olisi aiemmin tehty. (Saarikivi, 2009.)

Kehittämiskohteina voisi Saarikiven (2009) mukaan olla esimerkiksi työskentelyaikataulun suunnitteleminen intervallijaksoihin. Kehittämistä vaatisi edelleen dokumentointiin ja reflektointiin käytettävän ajan järjestäminen. (Saarikivi, 2009.)

3.2 Tampereen kaupungin Kuusikon perhetukikeskuksen intensiiviyö

Tampereen kaupungin lastensuojelussa tehdään intensiivistä perhetyötä 12–17-vuotiaiden nuorten ja heidän perheidensä kanssa. Intensiiviperhetyön asiakkuus edellyttää, että ilman intensiivistä tukea nuoren tukitoimena olisi sijoitus. Työmuotoa käytetään laitossijoituksesta kotiutumisen tukena tai vaihtoehtona laitossijoitukselle. Intensiiviyöön ominaispiirteitä ovat rajattu työskentelyaika (n. puoli vuotta), tiivis tuki (tapaamiset 3–4 kertaa viikossa) ja säännöllinen arviointi. Työssä näkyy toiminnallisuus, osallistavuus, konkreettinen tuki ja nuoren elämäntilanteen kaikkien osa-alueiden huomioiminen. Työmenetelminä käytetään mm. motivoivaa ja systemaattisesti etenevää keskustelua, tarinallisuutta, toiminnallisuutta, elämänkaarityöskentelyä, verkostodialogia sekä voimavarakeskeistä, nuoren edun huomioivaa, tulevaisuuteen suuntaavaa lähestymistapaa. (Tampereen kaupunki 2009.)

Vastaava ohjaaja Sirpa Pyöriä (2009) kertoi, että intensiiviyön suunnittelu aloitettiin vuoden 2009 alussa. Työntekijöillä ei ole koulutusta intensiiviseen perhetyöhön, mutta he ovat olleet pitkään lastensuojelussa perhetyössä ja hankkineet itse tietoa mm. tutustumiskäynnein ja kirjoista. Intensiiviyö on vuoden kokeilu, jonka jälkeen saavutettujen tulosten perusteella päätetään jatkosta. Pyöriän mukaan näyttää siltä, että jatkoa voisi olla luvassa, koska työskentelystä on saatu positiivista palautetta ja palvelumuodolle on kysyntää

sosiaalitoimistoissa. Kokeiluun perhetukikeskuksessa ryhdyttiin, koska haluttiin kehittää sijoituksesta kotiutuvien nuorten avohuollon tukipalveluita. Lisäksi kokeilun aloittamista puolsi ajatus kustannussäästöistä jos sijoituksia voitaisiin lyhentää tai ehkäistä tämän työmuodon avulla. Intensiiviyön työryhmään kuuluu Pyöriän mukaan vastaavan ohjaajan lisäksi kaksi ohjaajaa sekä opettaja, jotka tekevät kaikki pelkästään intensiiviyötä. (Pyöriä, 2009.)

Sirpa Pyöriä (2009) kertoi, että perheitä tavataan pääsääntöisesti päivällä kello 9–17 välisenä aikana, mutta kahtena iltana viikossa työntekijöillä on iltavuoro. Viikonlopputöitä ei tällä hetkellä tehdä. Pyöriä kuvailee työn intensiivisyyttä seuraavasti:

perhettä tavataan 3–4 kertaa viikossa siten, että on yksi perhetapaaminen ja 2–3 nuoren tapaamista. Lisäksi pidetään paljon yhteyttä puhelimitse sekä voidaan tehdä ylimääräisiä käyntejä tilanteen mukaan, esim. jos nuori ei herää kouluun, ovat työntekijät käyneet hakemassa nuoren. Osa perheistä ei ole tarvinnut näin intensiivistä työtettä vaan tapaamisia on ollut n. 1–2 kertaa viikossa. Yksi tapaaminen on kestänyt n. 1–2 tuntia. Esimerkiksi maaliskuussa yksi asiakasperhe on työllistänyt yht. 56 tuntia, johon ei ole laskettu suunnittelu-aikaa mukaan. Vuoden alusta on ollut 7 perhettä. Tavoitteena suunnitelmissa oli 10 perhettä, mutta jo 7 perhettä on ehdoton maksimi näin intensiivisessä työssä. (Pyöriä 2009)

Asiakkuuksien arveltiin kestävän noin puoli vuotta. Työskentelyn alettua alkuvuodesta 2009, näyttää 7 - 8kk:n asiakkuus realistisemmalta, koska kesä on välissä, jonka jälkeen halutaan varmistaa nuoren tilanne syksyn alussa ja koulujen toimiva käynnistyminen ennen kuin työskentely lopetetaan. (Pyöriä, 2009.)

Työryhmä työskentelee perheiden kanssa pareittain. Työyhteisössä on viikoittain tiimikokoukset ja mahdollisuus psykologin konsultaatioon on joka toinen viikko. Lisäksi työntekijät saavat tukea työlleen vastaavalta ohjaajalta. Työnohjaus alkanee syksyllä ja Pyöriän mukaan olisi hyvä saada ulkopuolinen tuki parityöskentelyä varten, koska työparityön toimivuus on oleellista työssä. (Pyöriä, 2009.)

Pyöriän (2009) mukaan asiakkaat tulevat kahta reittiä intensiivityöhön joko Sosiaaliasema Sataman kautta tai alueen sosiaalitoimiston kautta. Sosiaaliasema Sataman kautta ohjataan sijoituksessa olleet ja kotiutetut nuoret palvelun piiriin. Pyöriä (2009) arvelee, että intensiivityöllä on paremmat onnistumisen mahdollisuudet jos sijoitus on nuoren kohdalla onnistunut. Tapauksissa, joissa sijoitus on päätetty sen vuoksi, että nuori karkailee koko ajan sijoituspaikasta, ei myöskään intensiivityö ole kantanut ja uuteen sijoitukseen on jouduttu turvautumaan. Pyöriän mielestä parhaimmat tulokset saavutetaan nimenomaan ennen sijoitusta työskenneltäessä enemmän kuin kotiuttamisen tuessa. Pyöriä arvioi, että intensiivityö menetelmänä sopisi myös pienten lasten lastensuojeluun. (Pyöriä, 2009.)

Intensiivityö etenee vaiheittain. Alueen sosiaalityöntekijä keskustelee ensin perheen kanssa intensiivityön mahdollisuudesta, jonka jälkeen pidetään ensimmäinen neuvottelu, jossa ovat sosiaalityöntekijä, perhe, intensiivityön työpari sekä muut merkittävät toimijat. Alkuvaiheessa kartoitetaan mahdollisimman tarkasti lähtötilanne. Työn orientaationa multisysteeminen ajattelu eli kartoitetaan nuoren elämän eri osa-alueiden (kodin, koulun ja vapaa-ajan) tilanne. Työskentelyssä pyritään luomaan hyvä kontakti perheeseen ja työskentelemään mahdollisimman konkreettisesti tukea antaen. Työn alkaessa painotetaan perheelle, että työmuoto on laitossijoituksen vaihtoehto, jotta motivaatiota muutokseen syntyisi. (Pyöriä, Sirpa, henkilökohtainen tiedonanto 10.7.2009.)

Työskentelyvaiheessa tavataan perhettä paljon ja tuetaan konkreettisesti, jonka lisäksi perhe tekee kotitehtäviä. Pyöriän (2009) mukaan yleensä kolmen kuukauden työskentelyn jälkeen perheellä alkaa sujua paremmin. Intervallivaiheessa vähennetään tapaamisia melko radikaalisti ja katsotaan pystyykö perhe itsenäisesti suoriutumaan. Tarvittaessa tukea tiivistetään uudestaan. Joillakin perheillä on hyvin menneen jakson jälkeen alkanut menemään hiukan ennen intervallijaksoa heikommin ja työntekijät ovat pohtineet johtuisiko se siitä, että perheet ovat alkaneet ”pelkäämään” tulevaa intervallia ja yksin pärjäämistä? (Pyöriä, 2009.)

Lopetusvaiheessa selvitetään jatkopalveluiden tarve ja pyritään järjestämään ne alkamaan ilman, että asiakas joutuu tyhjän päälle. Lopetusvaiheessa perheet antavat palautetta kaupungin yleisen palautelomakkeen avulla. Seurantavaihe on vasta suunnitteilla, mutta ajatuksena olisi, että kolmen kuukauden jälkeen lopetuksesta järjestettäisiin perheen tapaaminen. Puolen vuoden ja vuoden jälkeen järjestetään todennäköisesti seurantasoitot, joissa kysytään perheeltä työn arviointiin tarvittavaa palautetta. Tätä suunnitellaan syksyllä 2009. (Pyöriä, 2009.)

Intensiiviyön nuorilla on ollut kerran viikossa toiminnallinen nuorten ryhmä ja vanhempien vertaistukiryhmä on myös suunnitteilla. Työmenetelminä käytetään eniten keskustelua ja tukemista käytännön arjessa. Korteja käytetään paljon sekä vanhempien että lasten kanssa. Esimerkiksi Mun stoori -kortit ovat suosittuja. Intensiiviyössä käytetään paljon toiminnallisia lomakkeita, kuten esimerkiksi elämänviiva-lomaketta. Pojilla menetelmät ovat toiminnallisempia kuin tytöillä. Biljardin peluun lomassa nuorten kanssa keskustelu toimii paremmin kuin pelkkä toimistotapaaminen. Joidenkin nuorten kohdalla on käytetty askartelua tai valokuvausta. Myös musiikin avulla työskennellään usein. Menetelmät ovat usein hyvin konkreettisia. Fläppitaululle piirretään esimerkiksi ajankäytön hahmottamiseksi yhdessä kuvioita. Vuorokauden rytmi suunnitellaan paperille. Tehdään sopimuksia kirjallisina ja seurataan niiden toteutumista ja jos ne eivät toteudu, niin mietitään miksi ei. Esimerkiksi, jos perheellä ei ole yhteistä aikaa, niin sovitaan tietyt päivät ja tekemiset yhdessä perheen kanssa paperille, eikä vain puhuta, että järjestetään lisää aikaa. Vastuutetaan perheenjäseniä luomaan muutoksen edellytykset, jos itsekkin toivovat muutosta tilanteeseen. (Pyöriä, 2009.)

Intensiiviyön kustannuksista suurin osa muodostuu työntekijöiden palkkakuluista. Tapaamisten kustannuksiin ei tarvita suurta budjettia, koska toiminnaksi riittää vaikkapa kahvilla käyminen tai biljardin pelu nuoren kanssa. Intensiiviyön kustannuksista suurin osa muodostuu työntekijöiden palkkakuluista. (Pyöriä, 2009.)

Asiakaspalaute on ollut myönteistä. Toiveena olisi kehittää seuranta siten, että palautetta saataisiin myös pidemmän ajan päästä asiakkailta. Sosiaalityöntekijät ovat kokeneet intensiiviyön tärkeäksi ja toimivaksi. Intensiivisen perhetyön kehittämiskohteena voisi Pyöriän (2009) mukaan olla intensiiviyön asiakkaiden rajautuminen vain ennen sijoitusta -vaiheesta tuleviin, eikä kotiutuviin nuoriin. (Pyöriä, 2009.)

Oleellisia tekijöitä intensiiviyössä ovat mm. nuoren ja perheen omalle reviirille tuleminen esimerkiksi kotikäynnein, työparityö, moniammatillisuus ja riittävän ajan varaaminen suunnittelulle, kirjaamiselle sekä reflektiolle. Intensiiviyön etuna on mahdollisuus lähteä konkreettisesti paikalle perhe-elämän tilanteisiin. Moni vanhempi on väsynyt, koska ei ole saanut konkreettista tukea vaikka on hakenut apua monesta paikasta. Pelkkää toimistolla keskustelua ei perheissä koeta riittäväksi tueksi. Auttajia on voinut olla ennen intensiiviyötä jo useita. Yksi tärkeimmistä intensiiviyön onnistumisen elementeistä on kontaktin luominen asiakkaan ja työntekijän välillä. Perheiden lähiverkoston hyödyntäminen vielä tehokkaammin olisi yksi kehityskohde. (Pyöriä, 2009.) Pyöriän (2009) mielestä on myös tärkeää, että tapaamiset ovat suunniteltuja, jotta ne olisivat hyödyllisiä. Oleellista olisi myös nähdä se, että perheen keskinäisellä vuorovaikutuksella on yllättävän suuri merkitys nuoren elämään. (Pyöriä, 2009.)

3.3 Toimintatutkimus Helsingin kaupungin Läntisen ja Pohjoisen perhekeskuksen perhetyöstä

Helsingissä on tutkittu toimintatutkimuksena lastensuojelun perhetyötä ammattikäytäntönä. Hankkeeseen on osallistunut Läntisen ja Pohjoisen perhekeskuksen perhetyöntekijöitä. Hankkeen tavoitteena on ollut tutkia perheiden kanssa tehtävää sosiaalialan työtä ja samalla tuottaa käytännönläheistä tietoa lastensuojelun avohuollon perhetyön ammattikäytännöistä. (Myllärniemi 2007, 4.)

Helsingin kaupungin Läntisen ja Pohjoisen perhekeskuksen

toimintatutkimuksessa todetaan, että perhetyön paikka lastensuojelussa on 2000-luvulla siirtynyt entistä enemmän korjaavaan ja kuntouttavaan suuntaan. Osaltaan kehityssuuntaan on vaikuttanut asiakasperheiden tuen tarpeiden ja lasten kasvuolosuhteiden riskitekijöiden moninaisuus. Perheiden arjen hallinnassa ja vuorovaikutuksessa on myös paljon vaikeuksia, joihin perhetyöllä pyritään vaikuttamaan tehostetusti. (Myllärniemi 2007, 82.)

Tutkimuksen johtopäätöksissä nostettiin esiin erityisen ammattitaidon tarve ja eettisen harkinnan välttämättömyys opinnäytetyöni asiakasperheiden tilannetta vastaavissa tilanteissa, joissa perhetyö aloitetaan ”viimeisenä” avohuollon keinona sijoituksen uhan ollessa kyseessä. Keskeistä tässä tilanteessa on tehdä tilanteen ehdot näkyviksi ja selviksi myös asiakkaalle. (Myllärniemi 2007, 82.)

Lastensuojelun perhetyön Myllärniemi (2007) määrittelee lastensuojelun avohuollon konkreettiseksi tueksi, avuksi ja toteutukseksi, jota tehdään ensisijaisesti perheiden kotona. Perhetyöllä on myös yhteys lastensuojelun arviointiin, koska perhetyö tuottaa sosiaalityölle tärkeää tietoa perheen arjesta ja lasten hyvinvoinnista toteuttamalla samalla asiakassuunnitelmaa. Perhetyössä voidaan nykyään nähdä myös perhekuntoutuksen elementtejä, joita ovat mm. tiivis intensiteetti, pyrkimys lasten ja vanhempien yhtäaikaiseen huomioimiseen esimerkiksi vuorovaikutusta tukevien työtapojen avulla. Erona perhekuntoutukselle on se, että perhettä tuetaan kotona eikä laitoksessa. (Myllärniemi 2007, 83)

Toimintatutkimuksessa on nostettu eettisenä kysymyksenä esille perhetyön kaksoisrooli toisaalta vapaaehtoisena tukena perheelle, mutta toisaalta myös pakkona, koska perhetyöstä kieltäytymistä voidaan käyttää yhtenä perusteena lapsen sijoituksessa. Perhetyön onnistumisen keskeisiä edellytyksiä ovatkin perheen motivoituminen työskentelyyn ja luottamuksellisen asiakassuhteen luominen. Luottamukselliseksi asiakassuhteen tekee läpinäkyvyys ja avoimuus työskentelyssä. Perhetyöntekijä toimii eräänlaisena avoimena välittäjänä sosiaalityön ja perheen välillä, joka vaatii taitoa säädellä suhdetta ammatillisuuden ja kaveruuden sekä etäisyyden ja läheisyyden välillä.

(Myllärniemi 2007, 84)

Toinen keskeinen jännite lastensuojelun perhetyössä syntyy, jos vanhempien ja lasten etu on ristiriidassa. Tuolloin perhetyössä joudutaan toisinaan arvioimaan ajaako lapsen etu lapsen läheissuhteiden vaalimisen edelle. Tilanne voi olla tämä jos vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ei tuota lapsen arjessa näkyviä myönteisiä tuloksia riittävän paljoa tai riittävän nopeasti. Tässä arviointityössä on havaittu ongelmia, koska lapsen arjessa tapahtuvien konkreettisten muutosten arviointi on ollut paikoin epäsystemaattista tai puutteellista. Perhetyön kehittämisen kannalta olisi oleellista tietoisesti erottaa vanhemman kanssa työskentely ja lapsikeskeinen vanhemmuustyöskentely, joista jälkimmäistä tulisi painottaa. Vanhemman kanssa työskentelyllä voidaan tarkoittaa vanhemmalle annettavaa yksilötukea ja -ohjausta, jossa ymmärretään vanhemman historiassa olevia vaikeita olosuhteita ja niiden vaikutusta nykyisyyteen. Vanhemmuustyöskentelyssä lapsi on keskiössä ja perhetyö työskentelee vanhempien kanssa lapsen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Keskeiseksi hankkeessa nousi vanhemmuuden arviointi ja lapsen kehityksellisten uhkien kartoittaminen selvittämällä miten uhat/mahdollisuudet näkyvät konkreettisesti lapsen arjessa. Arvioinnin kohteena ei siis ole vanhemman persoona, tiedot ja taidot vaan lapsen hyvinvointi ja vanhemman toiminnan vaikutukset lapseen. (Myllärniemi 2007, 85)

Perhetyön menetelmien monipuolisuudesta huolimatta tärkeimmäksi välineeksi perhetyössä nousee lapsikeskeinen vuorovaikutus asiakkaiden kanssa, jossa painotusta puheen ja toiminnan välillä vaihdellaan asiakkaan tarpeiden mukaan. Perheiden pulmana on enää harvemmin pula materiaalistien perustarpeiden tyydyttymisestä, vaan enemmänkin tukea tarvitaan vuorovaikutuksen vaikeuksiin ja monenlaiseen rajattomuuteen. Perhetyössä tehdäänkin paljon tunnetyöskentelyä vanhemman ja lapsen välillä ja ohjataan konkreettisesti arjen tilanteissa, esimerkiksi autetaan vanhempia puuttumaan rakentavasti lapsen riehumiseen. (Myllärniemi 2007, 85–87.)

Myllärniemi (2007,89) vetää pohdintansa lopussa yhteen ajatuksiaan lastensuojelun perhetyöstä seuraavasti:

Perhetyö on lastensuojelun vaikuttava ja joustava perheille kotiin tarjottava tukitoimi, jonka vahvuuksia ovat selkeä lastensuojelullinen toimijuus lapsilähtöisen vuorovaikutuksen vahvistamisessa, intensiivisyys, arjen toiminnan ja vuorovaikutussuhteiden tasossa työskentely, myönteisyys, menetelmällinen osaaminen ja menetelmien monipuolinen soveltaminen. (Myllärniemi 2007, 89.)

3.4 Vantaan kaupungin lastensuojelun intensiivisen perhetyön hanke

Vantaalla käynnistyi lastensuojelun avopalvelutyössä intensiivisen perhetyön pilottihanke keväällä 2007. Vantaan sosiaali- ja terveystoimen tiedottaja kuvailee hanketta tiedotteessaan näin:” Hankkeen tavoitteena on tukea perhettä heidän omassa kodissaan intensiivisesti ja tehokkaasti, jotta vältetään lapsen kodin ulkopuoliselta sijoitukselta.” Toiminta perustuu perheen kanssa tehtävään lapsen asiakassuunnitelmaan, jota tukevat tarvittaessa vanhempien hoito- ja kuntoutussuunnitelmat. Hanke sijoittuu toimintana Kuuselan perhekuntoutuskeskukseen Tikkurilaan. Työntekijät työskentelevät työpareina perheissä. Työn sujumista perheissä arvioidaan säännöllisesti yhdessä perheen kanssa. Perhetyöntekijät työskentelevät tarvittaessa myös iltaisin ja viikonloppuisin. Työskentely perheissä kestää 1–5 kuukautta lapsen tarpeista ja perheen tilanteesta riippuen. Perheissä työskennellään 3–7 päivänä viikossa. Alustavan arvion mukaan intensiivistä perhetyötä tullaan tekemään vuositasolla 20–120 lapsen ja heidän perheensä kanssa. Intensiivinen perhetyö päättyy asiakassuunnitelman mukaisesti, mutta lastensuojelun sosiaalityöntekijä arvioi yhdessä perheen kanssa lapsen ja perheen tilannetta. Sen jälkeen he tarkentavat jatkosuunnitelman lapsen ja perheen tukemiseksi. Hankepilottiin liittyy myös tilastollinen ja laadullinen arviointi, jonka avulla työskentelymuodon vaikuttavuutta arvioidaan sekä avohuollon tukitoimena että keinona asiakastyössä ja kustannusvaikutuksina pitkällä aikavälillä. (Pesonen 2007)

4 ASKOLAN KUNTA PERHETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Askolan kunta on pieni, noin 5000 asukkaan muuttovoittokunta Itä-Uudellamaalla. Askolan sosiaalitoimistossa tehdään sosiaalityöntekijä-sosiaaliohjaaja työparin voimin ja perusturvajohtajan alaisuudessa yhdenmukaistettua sosiaalityötä. Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työtehtäviin kuuluvat kaikkien sosiaalityön osa-alueiden tehtävät (toimeentulotuki, vammaispalvelu, päihdetyö, lastensuojelu jne.) lastenvalvojan tehtäviä lukuun ottamatta. Askolan sosiaalitoimistossa oli hankkeen alussa näiden kolmen työntekijän lisäksi kaksi toimistosihteerä sekä päivähoiton johtaja. Osittain Askolan sosiaalitoimen alaisuudessa toimi tuolloin perheterapeutti ja nuorisoneuvoja, joka tekee koulukuraattorin tehtäviä ja palvelee Askolan yläkoulun lisäksi viiden alakoulun oppilaita. Sosiaalityöntekijä-sosiaaliohjaaja työparin työn painopiste on lastensuojelussa.

Talvella 2010 sosiaalitoimiston toimistosihteerin töitä tekee yksi kokopäiväinen ja yksi puolipäiväinen työntekijä. Sosiaaliohjaaja tekee lyhennettyä työaika ja perheterapeutti on jäänyt pois työstä ja tilalle on saatu kahden kuukauden tauon jälkeen osa-aikainen perhetyöntekijä ja määräaikainen sosiaalityöntekijä, joka on tehnyt toimeentulotukeen liittyviä työtehtäviä. Muuten henkilöstön osalta tilanne on sama kuin hankkeen alussa.

Askolassa on panostettu lapsiperheiden ennaltaehkäisevään tukemiseen ja alle kouluikäisten lasten perheille on toteutettu perhetyön kehittämishanke vuonna 2004–2005. Tämän jatkoksi Askolan sosiaalitoimistossa toteutettiin vuosien 2006 ja 2007 aikana alakouluikäisten lasten perheille suunnattu Vanhemmuudentukemishanke Vanttu jota myös Etelä-Suomen lääninhallitus tuki taloudellisesti. Hankkeen hyviä käytäntöjä hyödynnetään edelleen lastensuojelutyössä. Kehittämistyön luonnollisena jatkumona on tarkoitus keskittyä nyt erityisesti yläkouluikäisten lasten ja heidän perheidensä kanssa tehtävään työhön. Sosiaalityön arjessa on selvästi noussut kehittämistarpeita yläkouluikäisten nuorten ja heidän perheidensä tukemiseen käytettävissä työmuodoissa. Erityisesti on noussut tarve kehittää toimivia työmuotoja nuorille,

joilla on vaikeuksia peruskoulun suorittamisessa: poissaoloja, pulmia käytöksessä, oppimisessa ja sosiaalisissa suhteissa.

Hankkeen suunnittelun alkaessa vuoden 2009 keväällä Askolan kunnalla ei ollut juurikaan välineitä puuttua tämän nuorten ryhmän syrjäytymisuhkaan, koska yläkoululla ei ollut tarjolla pienryhmiä, riittävää erityisopetuksen resurssia eikä koulupsykologiaa. Tämän vuoksi kunta joutui käyttämään paljon Porvoon nuorisopsykiatrian poliklinikan palveluita, jotka ovat kustannuksiltaan kalliita ja asiakkaat voivat joutua jonottamaan palveluihin pääsemistä. Yläkoululla toimivan ja kuraattorin tehtäviä hoitavan nuorisoneuvojan työkenttä on suhteessa asiakasmäärään hyvin laaja. Sosiaalitoimella ei ole toimivia avohuollon tukitoimia tarjolla koulupudokkaille ja tuntuukin, että ainoa toimiva vaihtoehto koulua käymättömien nuorten tukemiseksi on tällä hetkellä sijoituksen kautta annettava tuki. Sijoitukset ovat taloudellisesti mittava investointi ja arkityössä on noussut tuntuma siitä, että koulua käymättömiä nuoria voisi hyvin auttaa tasapainoon intensiivisen perhetyön avulla. Tämän vuoksi valitsin kehittämishankkeeni aiheeksi lastensuojelun perhetyön menetelmien soveltamisen yläkouluikäisten koulupinnareiden tukemiseksi Askolan kunnassa.

4.1 Askolan perhetyöhanke osana moniammatillista yhteistyötä

Opinnäytetyöntekijänä hankkeen veto-, koordinointi- ja raportointivastuu on minulla. Hankkeen suunnittelee ja toteuttaa työryhmä, jonka jäsenenä itseni lisäksi ovat sosiaalityöntekijä ja nuorisoneuvoja. Hankkeen moniammatillisena yhteistyöverkostona toimii Askolan yläkoulun oppilashuoltoryhmä, jossa jäsenenä ovat hanketyöryhmän jäsenien lisäksi mm. rehtori, erityisopetuksen edustaja, kouluterveydenhoitaja, opinto-ohjaaja ja erityisopettaja. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös Askolan kunnan nuorisotyön ja Askolan seurakunnan edustajien kanssa. Raportoin opinnäytetyön etenemisestä Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoululle ja Askolan kunnan perusturvalautakunnalle. Hankkeen taloudesta vastaavat Askolan kunnan sosiaalitoimisto ja Askolan kunnan yläkoulu.

4.2 Askolan perhetyöhankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on selvittää taustatiedon, aikaisempien hankkeiden ja syksyllä 2009 toteutettavan pilottijakson avulla, soveltuuko lastensuojelun perhetyö sijoituksen ehkäisemiseksi yläkouluikäisten koulupinnareiden ja heidän perheidensä tukemisen välineeksi Askolan kunnan lastensuojelun avohuollon työmuotona.

Tavoitteena on, että opinnäytetyön avulla saadaan kehitettyä uusi työmenetelmä osaksi Askolan kunnan lastensuojelun avohuollon palveluita. Hanketyöryhmä selvittää hankkeen avulla, mitkä menetelmät perhetyön tapaamisissa ovat muualla käytössä ja mitkä niistä soveltuvat Askolan sosiaalitoimiston työhön. Minkälainen jaksotus ja minkälaiset aikaresurssit lastensuojelun perhetyössä tarvitaan ja mikä olisi käytännössä mahdollista toteuttaa Askolassa ilman henkilöstön lisäämistä? Hankkeen tavoitteena on myös selvittää minkälaisena tukitoimena asiakkaat, yhteistyökumppanit ja työryhmän jäsenet kokevat yläkouluikäisten perheille suunnatun intensiivisen lastensuojelun avohuollon perhetyön.

4.3 Askolan perhetyöhankkeen asiakkaat ja hyödynsaajat

Hankkeen kohderyhmänä ovat Askolan sosiaalitoimiston lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevat perheet, joiden nuoren elämäntilanteesta johtuen joudutaan miettimään, riittävätkö avohuollon tukitoimet vai onko sijaishuolto seuraava tukimuoto. Tavoitteena on saada välitöntä hyötyä edellä mainitulle asiakasryhmälle palveluvalikoiman laajentuessa ja mahdollisesti kehittyessä tehokkaammaksi. Asiakkaiden lisäksi välitöntä hyötyä hankkeesta saa tämän asiakasryhmän kanssa toimiva sosiaalitoimiston lastensuojelutyötä tekevä työryhmä (sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja ja nuorisoneuvoja), joka hankkeen avulla pystyy kehittämään työtapaansa. Lisäksi välitöntä hyötyä saa asiakasryhmän kanssa toimiva Askolan kunnan poikkihallinnollinen viranomaisverkosto, joka saa tietoa uuden työmenetelmän toimivuudesta ja mahdollisesti uuden palvelun asiakkaille tarjottavaksi.

Välillisesti hankkeesta hyötävät mahdollisten lastensuojelun kustannussäästöjen muodossa myös askolalaiset laajemmin. Merkittävää säästöä muodostuu, jos yhdenkin asiakkaan laitossijoitus saadaan estettyä uuden lastensuojelun avohuollon työmenetelmän avulla.

5 PERHETYÖ YLÄKOULUIKÄISTEN PERHEISSÄ

Hanke toteutettiin osana Askolan sosiaalitoimiston lastensuojelun perustyötä moniammatillisena tiimityönä. Moniammatillinen verkosto koostui tässä hankkeessa yläkoulun oppilashuoltoryhmän jäsenistä sekä Askolan seurakunnan diakoniatyöntekijästä. Oppilashuoltoryhmässä jäseninä olivat hanketiimiläisten lisäksi rehtori, erityisopetuksen rehtori, kouluterveydenhoitaja ja opinto-ohjaaja.

Laadin hankesuunnitelman ja kokosin olemassa olevaa taustatietoa, minkä jälkeen esittelin sen pohjalta rakennetun pilottijakson hanketyöryhmälle sekä yhteistyökumppaneille, jotka arvioivat sen soveltuvuutta Askolan kunnan palveluiden osaksi. Näiden tietojen pohjalta tehtiin aikataulusuunnitelma ja suunnitelma työn sisällöstä sekä työparin työnjaosta hanketyöryhmän suunnittelupäivien aikana. Valitsin hanketyöryhmän avulla kohderyhmästä kaksi asiakasperhettä, joiden kanssa pilottia kokeiltiin. Toteutusvaiheen aikana suunnittelupäiviä hyödynnettiin hankkeen etenemisen seuraamisessa, joskaan aina ei näissä päivissä voitu käyttää etukäteen suunniteltua aikaa hankkeeseen, vaan perustyön organisointi vaati suurimman osan ajasta. Lisäksi sosiaaliohjaaja ja nuorisoneuvoja suunnittelivat yhdessä tapaamisten sisältöjä ja aikataulua. Valmistelu tehtiin osana omaa työtä pitkälti senhetkisen työtilanteen ehdoilla.

Hankkeen etenemisestä tiedotettiin työyhteisölle sosiaalitoimiston sosiaalityön neuvotteluissa, joita pidettiin kahden tai kolmen viikon välein syksyn aikana. Myös sosiaalityön työnohjauksesta saatiin tukea kokeilujakson perheiden asiakastilanteisiin.

Hankkeen aloitusneuvottelussa päivitettiin nuoren asiakassuunnitelma, johon kirjattiin perheiden ja työntekijöiden yhteistyössä laatimat tavoitteet. Nuoret ja vanhemmat arvioivat henkilökohtaisten tavoitteidensa toteutumista jokaisen tapaamisen yhteydessä. Henkilökohtaisten tavoitteiden arvioinnissa käytettiin keskustelujen lisäksi työvälineinä nuorilla itsenäistyvän nuoren roolikarttaa (Liite 4), elämänpyörä-lomaketta sekä nuoren kokemus perheen elämäntilanteesta -lomaketta (Liite 5). Vanhempien kanssa henkilökohtaisia tavoitteita arvioitiin vanhemmuuden roolikartan (Liite 3), aikajanojen sekä ratkaisukeskeisiä menetelmiä hyödyntävien keskustelujen avulla.

Lisäksi etenemistä seurattiin yhdessä koko perheen yhteisneuvotteluissa ennen perheen itsenäisen työskentelyn jaksoa sekä sen jälkeen. Työskentelyn päättyessä päivitettiin jälleen asiakassuunnitelma ja arvioitiin siinä tavoitteiden toteutumista sekä luotiin uudet tavoitteet.

5.1 Hankkeen aikataulu

Aloitin hankkeen suunnittelun sosiaalitoimiston hanketyöryhmän kanssa talvella 2009 ja alustava hankesuunnitelma ja opinnäyteyhteistyösopimus laadittiin kevään 2009 aikana. Syksyllä tiedotin hankkeesta moniammatilliselle yhteistyöverkostolle.

Kesän 2009 aikana kokosin ja jäsensin taustatietoa ja tutustuin intensiiviseen perhetyöhön liittyviin aikaisempiin työelämän kokemuksiin tutustumiskäynnin ja kirjallisuuden avulla. Saamani tiedon perusteella muokkasin hankesuunnitelmaa. Sen taustatietoihin muutin voimaantumisen tilalle ratkaisukeskeisyyden, koska tutustuttuani molempiin tarjosi ratkaisukeskeisyys käytännön lastensuojelutyön työvälineitä enemmän ja lisäksi se vaikutti

käyttökelpoisemmalta arvioitaessa perheen muutosprosessia. Pehdyttyäni tarkemmin perhetyön käsitteistöön aloin käyttää hankkeeni työskentelystä intensiivisen perhetyön sijaan lastensuojelun perhetyön käsitettä erottaakseni työni laitoksissa tehtävästä hoidollisesta ja kuntouttavasta perhetyöstä

Syyskuussa 2009 aloitimme Pilotti-jakson kahden perheen kanssa. Pilotti-jakso kesti syyskuusta marraskuuhun ja sisälsi kahden viikon mittaisen intervallijakson, jolloin perhe toimi itsenäisesti. Pilotti-jakso alkoi aloitusneuvottelulla, jonka jälkeen tavoitteenani oli, että nuorisoneuvoja tapaisi nuorta ja sosiaaliohjaaja tapaisi vanhempaa viikoittain paitsi perheen itsenäisen jakson aikana. Itsenäisen jakson aikana perheen oli tarkoitus tehdä ”kotitehtäviä”, jotka olisi muokattu kunkin perheen yksilöllisen tarpeen mukaisiksi askeliksi kohti perheen suurempia tavoitteita. Tapaamisten määrän suhteen Pilotti-jaksossa saavutettiin tavoite, mutta henkilöstön sairauspoissaolojen vuoksi tapaamisten tiheys vaihteli molempien perheiden osalta siten, että esimerkiksi jonain viikkona vanhempaa ei tavattu lainkaan, mutta seuraavalla viikolla vanhempaa tavattiin kahteen kertaan. Pilottijakson keskivaiheilla oli perheen väliarviointi ja jakson päättyessä pidettiin lopetusneuvottelu. Pilottijakson toisen perheen tavoiteaikataulua ja toteutunutta aikataulua kuvataan taulukossa 2.

TAULUKKO 1. Pilottijakson aikataulu yhden perheen osalta

VIKKO	TAVOITE AIKATAULU	TOTEUTUNUT AIKATAULU
38	aloitusneuvottelu	aloitusneuvottelu
39	vanhemman tapaaminen nuoren tapaaminen	vanhemman tapaaminen 3 nuoren tapaamista
40	kotikäynti nuoren tapaaminen	kotikäynti peruttu 2 nuoren tapaamista
41	vanhemman tapaaminen nuoren tapaaminen verkostotapaaminen	vanhemman tapaaminen nuoren tapaaminen verkostotapaaminen
42	kotikäynti nuoren tapaaminen	kotikäynti peruttu

		nuoren tapaaminen peruttu
43	itsenäinen viikko	itsenäinen viikko
44	itsenäinen viikko	itsenäinen viikko
45	perheen tapaaminen	perheen tapaaminen nuoren tapaaminen
46	nuoren tapaaminen vanhemman tapaaminen	nuoren tapaaminen
47	lopetusneuvottelu	lopetusneuvottelu siirretty
48		verkostoneuvottelu
49		
50		lopetusneuvottelu

Pilottijakson jälkeen kirjoitin hankkeesta opinnäytetyöni. Tavoitteenani on valmistua keväällä 2010 ja esitellä sen jälkeen opinnäytetyöni Askolan perusturvalautakunnalle. Hankkeen alkuperäiset tavoitteet ja kokonaisu aikataulu säilyivät koko hankkeen ajan. Tavoitteisiin pyrkimisessä käytettäviä keinoja sekä yksityiskohtaisempaa aikataulua päivitettiin tiheästi. Hankkeen joustavuus oli välttämätöntä jo lastensuojelutyön luonteen vuoksi: elämäntilanteisiin voi tulla yllättäviä muutoksia ja tuen tarve vaihdella suunnitelmista huolimatta. Hankkeen aikataulua olen kuvannut taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Hankkeen aikataulu

KEVÄT 2009	KESÄ 2009	SYKSY 2009	TALVI 2010
<ul style="list-style-type: none"> ●Hankesuunnitelma ●Yhteistyösopimus ●Tutkimuslupa 	<ul style="list-style-type: none"> ●Tiedonkeruu ●Tutustumiskäynnit ●Haastattelut 	<ul style="list-style-type: none"> ●Tiedotus hankkeesta yhteistyöverkostolle ●Perheiden suostumus yhteistyöhön ●Pilottijakso syysmarraskuussa 	<ul style="list-style-type: none"> ●Aineiston kokoaminen ja analysointi ●Opinnäytetyön laatiminen ja esittely Askolan perusturvalautakunnalle

5.2 Hankkeen resurssit

Hanke toteutettiin osana Askolan sosiaalitoimiston ja kunnan muiden toimialojen perustyötä siten, että ulkopuolista työvoimaa ei palkattu vaan järjesteltiin ja priorisoitiin olemassa olevia resursseja. Yhteistyötä tehtiin myös Askolan seurakunnan diakonin kanssa. Eniten hankkeessa käytettiin sosiaaliohjaajan ja nuorisoneuvojan työpanosta, mistä laadittiin pilottijakson ajalta seurantalomakkeet (Liite 2). Taulukossa kolme on kuvattu ennen pilottijakson toteutusta suunniteltua työajan käyttöä ja taulukossa 4 ja 5 on kuvattu nuorisoneuvojan ja sosiaaliohjaajan sekä diakonin hankkeeseen ja perheiden kanssa työskentelyyn käyttämää työaika.

Taulukko 4 kuvaa perhe A:n kanssa työskentelyyn käytettyä aikaa. Taulukosta nähdään, että sosiaaliohjaajan ja nuorisoneuvojan työajan käyttö muodostui painopisteiltään erilaisiksi. Kuten oli suunniteltukin, nuorisoneuvoja tapasi nuorta enemmän kuin sosiaaliohjaaja. Yksilötapaamiset olivat kestoiltaan alkuperäistä suunnitelmaa lyhyempiä. Perhe A:n yhteenvedossa esimerkiksi nuoren yksilötapaamisten määrän vähyyteen vaikutti kiireellinen sijoitus kesken perhetyöjakson. Tämä vaikutti myös osaltaan verkostoneuvotteluihin ja puheluihin käytettyyn aikaan, koska yhteistyötä eri viranomaisten kanssa tarvittiin ja vanhempaan piti pitää tiiviisti yhteyttä useaan otteeseen samankin päivän aikana.

Verrattaessa toteutunutta työaika (taulukot 4 ja 5) ennen toiminnan aloittamista tehtyyn karkeaan suunnitelmaan (taulukko 3) voidaan huomata, että sosiaaliohjaajan suunnittelu-aika jäi perheen A kanssa huomattavasti suunnitelmaa vähäisemmäksi ja nuorisoneuvojakaan ei päässyt suunniteltuun aikaan. Neuvotteluihin käytettiin aikaa lähestulkoon sama määrä kuin etukäteen ajateltiin. Yksilötapaamisten määrässä saatiin rakennettua perhe A:n vanhemmalle suunniteltua tiiviimpi rytmi diakonin kanssa tehdyn yhteistyön ansiosta. Dokumentointiin oli varattu suunnitelmassa aikaa yhdeksän ja puoli tuntia, joka toteutui sosiaaliohjaajan osalta kohtuullisesti, mutta nuorisoneuvojan kirjausaika jäi suunniteltua lyhyemmäksi. Puheluihin käytettyä aikaa ei ollut

huomioitu suunnitelmassa, mutta perhe A:n kohdalla siihen kului todellisuudessa merkittävä osa erityisesti sosiaaliohjaajan työajasta. Perhe A:n kanssa työskenneltiin reilu tunti suunniteltua aikaa enemmän, vaikka nuoren osalta työskentely loppui ennen jakson suunniteltua päättymisajankohtaa. Sijoitusta edeltävien tapahtumien ja sijoituksen kiireellisyyden vuoksi oli tärkeää käyttää runsaasti aikaa äidin kanssa työskentelyyn.

Perhe B:n kanssa työskentelyyn ja erityisesti vanhemman tapaamisiin vaikuttivat sairastumisista johtuvat peruuntumiset. Suunnitellussa toteutuksessa olisi vanhemman tapaamisiin käytetty aika ollut suurempi. Vaikka yksilötapaamisia vanhemman kanssa jouduttiin perumaan, pysyi kontakti perheeseen kuitenkin koko ajan, koska verkostotapaamisia ja yhteisneuvotteluja oli melko tiiviisti koko työskentelyn ajan.

TAULUKKO 3. Suunnitelma nuorisoneuvojan ja sosiaaliohjaajan hankkeeseen käyttämästä työajasta pilottijakson aikana

Pilottijakson suunnitelma ennen toteutusta	suunnittelu	neuvottelut (sisältää aloitusväli ja lopetusneuvottelut, sekä verkostoneuvottelut; kaikissa perhe on läsnä)	yksilötapaamiset	dokumentointi	puhelut	työaika yhteensä
sosiaali-ohjaaja	7 h	7 h	4 h	4 h	ei arvioitu	22
nuorisoneuvoja	8,5 h	7 h	7 h	5 h 30 min	ei arvioitu	28
yhteensä	15,5 h	14 h	11 h	9 h 30 min	-	50

TAULUKKO 4. Sosiaaliohjaajan, nuorisoneuvojan ja diakonin hankkeeseen käyttämä työaika pilottijakson aikana perhe A

perhe A pilottijaksolla käytetty työaika	suunnittelu	neuvottelut (sisältää aloitusväli ja lopetusneuvottelut, sekä verkostoneuvottelut; kaikissa perhe on läsnä)	yksilötapaamiset	dokumentointi	puhelut	työaika yhteensä
sosiaali-ohjaaja	3 h 30 min	10 h	vanhempi 2 h 15 min nuori 30 min	4h 40 min	6 h 25 min	26 h 20 min

nuoriso- neuvoja	6 h 30 min	5 h 30 min	vanhempi 1h nuori 2 h 30 min	3 h 10 min	40 min	19 h 20 min
diakoni		1 h	vanhempi 4 h		1 h	6 h
yhteensä	10 h	15 h 30 min	10 h 15 min	7h 50min	8 h 05 min	51 h 40 min

TAULUKKO 5. Sosiaaliohjaajan ja nuorisoneuvojan hankkeeseen käyttämä työaika pilottijakson aikana perhe B

perhe B pilottijaksolla käytetty työaika	suunnittelu	neuvottelut (sisältää aloitus- väli ja lopetusneuvottelut, sekä verkostoneuvottelut; kaikissa perhe on läsnä)	yksilötapaamiset	dokumentointi	puhelut	työaika yhteensä
sosiaali- ohjaaja	3h 30min	6h 30min	vanhempi 2h nuori 1h	2h	1h	16h
nuoriso- neuvoja	4h	6h 30min	7h 20min	2h	2h 10min	22h
yhteensä	7h 30 min	13h	10h 20min	4h	3h 10min	38h

Lastensuojelun avohuollon taloudellista resurssia hanke käytti siis eniten työtuntien muodossa. Toiminnallisten tapaamisten järjestämiseksi oli varattu 500 euroa yhtä perhettä kohden eli yhteensä tuhat euroa syksyille 2009. Näitä varoja oli tarkoitus käyttää hankkeen retki-, ruokailu- ja harrastuskuluihin. Koska hankkeen aikana järjestettäväksi suunnitellut toiminnalliset retket eivät toteutuneet, kuluja oli ajateltua vähemmän. Hankkeen varoja käytettiin yhden äidin lomamatkan tukemiseen ja nuorten osalta ruokailukuluihin.

5.3 Nuoret Pilottijaksolla

Pilottijakson aikana nuorisoneuvoja tapasi kummankin perheen nuorta viikoittain. Lisäksi sosiaaliohjaaja tapasi nuorta satunnaisesti tarpeen mukaan. Nuori osallistui myös perheen yhteisiin tapaamisiin, ja sekä nuorisoneuvoja että sosiaaliohjaaja pitivät yhteyttä kotiin tiiviisti. Tapaamisten määrä vaihteli perheen elämäntilanteen vaihteluiden mukaan, eikä alussa suunniteltua tapaamisrytmiä voitu sellaisenaan kummankaan perheen kanssa toteuttaa. Tapaamisrytmiä vaihdettiin esimerkiksi silloin, kun nuori ei mennyt kouluun ajallaan, jolloin suunnitelmista poiketen sovittiin samalle päivälle nuoren tapaaminen tai haettiin nuori kotoa kouluun. Aina ei muiden sovittujen töiden vuoksi voitu tapaamisen aikataulua muuttaa perhetyön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, vaan esimerkiksi nuoren ajeltua luvatta autolla ei pystytty järjestämään tapaamista heti seuraavaksi aamuksi, vaikka se olisi ollut asiakkaan ja jatkotyöskentelyn kannalta tärkeää.

Nuorten kanssa työskentely perustui nuorten itsensä laatimiin tavoitteisiin. Nuorisoneuvoja jakoi yhdessä nuoren kanssa tavoitteet pienempiin, konkreettisiin osatavoitteisiin. Nuorisoneuvoja auttoi nuorta etsimään keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi yhdessä keskustellen.

Etukäteen suunnitelluissa työmenetelmissä ja tapaamisten sisällöissä jouduttiin tilanteiden mukaan joustamaan ja etsimään uusia ratkaisuja. Työvälineinä nuorisoneuvoja käytti mm. Mun stoori -kortteja, voimavarakortteja sekä Nuoren kokemus perheen elämän tilanteesta -lomaketta (Liite 5). Joskus hedelmällisimmät keskustelut syntyivät autolla ajellessa. Kummankin nuoren kanssa oli suunniteltu toiminnallisen retken järjestämistä perhetyöjakson aikana. Toinen nuorista koki keskustelut itselleen sopivimpana tukimuotona eikä halunnut lähteä retkelle. Toisen perheen nuoren kanssa oli jo sovittu mikroautoilureissu nuorisoneuvojan kanssa, mutta tätä ei toteutettu, koska nuoren tilanne kriisiytyi syyslomalla ja huostaanoton perusteiden täyttymistä tuli arvioida uudelleen. Tässä muuttuneessa tilanteessa tehtiin huoltajan kanssa uusi suunnitelma, joka keskittyi rajojen asettamiseen, jotta nuoren turvallisuus saataisiin taattua. Myös nuoren kanssa aikaisemmin laaditut tavoitteet vaihtuivat ja uusissa tavoitteissa painottuivat huoltajan yhdessä työntekijän kanssa asettamat rajat.

Moniammatillinen verkosto arvioi huoltaan nuoren tilanteesta pilottijakson alussa, jolloin huoli molemmista nuorista oli korkea, mutta heidän elämäntilanteensa eivät olleet kriisissä. Kun toisen nuoren tilanne kriisiytyi, oltiin jo niin lähellä huostaanoton perusteita, että jouduttiin tekemään hyvin lyhyitä suunnitelmia (esimerkiksi miten etenemme viikonlopun yli) ja varmistamaan sosiaalipäivystyksen ja poliisin kanssa tehtävän yhteistyön avulla nuoren turvallisuus kotona. Nuorten turvallisuutta vaaransi pilottijakson aikana päihteiden käyttö, asosiaalinen kaveripiiri sekä rikollinen toiminta mm. autojen luvattomien käyttöönottojen ja varastelun muodossa. Lisäksi molemmilla nuorilla oli suuria vaikeuksia noudattaa huoltajien asettamia rajoja ja he käyttäytyivät usein epäasiallisesti esimerkiksi huoltajiaan nimitellen ja uhkaillen.

5.4 Vanhemmat Pilottijaksolla

Työskentelin kummankin perheen äidin kanssa aloitustapaamisen yhteydessä laaditun tapaamisaikataulun suuntaviivoja noudatellen. Toisen perheen äidin tapaamisia oli ajateltua harvemmin, kun taas perheen, jossa nuori sijoitettiin, tapaamisia oli suunniteltua enemmän akuutista tilanteesta johtuen.

Molempien äitien kanssa tein vanhemmuuden roolikartat (Liite 3) ja toisen äidin kanssa myös elämänkaarijanaa. Muuten suurin osa ajasta oli keskustelua ja suunnitelmien laatimista perhetilanteista eteenpäin pääsemiseksi. Keskustelutyön keskeinen aihe oli molempien äitien kanssa käydyissä keskusteluissa vanhemman oma jaksaminen ja keinojen etsiminen voimavarojen lisäämiseksi. Tässä työssä käytin keskustelun lisäksi voimavarakortteja työskentelyn tukena, ja perhetyön kautta annoimme myös konkreettista taloudellista tukea äidin lomamatkaan. Toisen nuoren äiti koki keskustelut hyödyllisenä, mutta toisella äidillä oli jo ennakkoon hiukan negatiivinen kuva keskustelujen hyödyistä. Hän sitoutui kuitenkin työskentelyyn hyvin ja työntekijän näkökulmasta nähtynä, koki sen paikoin myös mielekkäänä.

Toinen pääaihe keskusteluissa oli nuoren ja vanhemman välinen vuorovaikutus ja siinä erityisesti nuoren rajaamisen keinot ja tärkeys. Toisinaan keskustelut olivat vanhemmille raskaita ja heidän ja työntekijän näkemykset esimerkiksi nuoren rajaamisesta saattoivat poiketa toisistaan. Toisen pojan äiti tukeutui aluksi voimakkaasti työntekijään, kun nuorelle luotiin rajoja, mutta jakson loppupuolella hän uskalsi itse jo ottaa askelia rajoista kiinnipitämiseen eikä enää pelännyt nuoren suuttumista tai reaktiota yhtä paljon kuin aiemmin. Esimerkkinä oli tilanne, jossa äiti halusi nuoren menevän isovanhemmilleen viikonlopuksi, jotta hän saa itse hetken levätä ilman, että pitää vahtia missä nuori on. Äiti arveli aluksi, että nuori ei mitenkään suostu lähtemään isovanhemmille vaan suuttuu kovasti. Tuimme äitiä keskustelemalla nuoren kanssa koulussa asiasta etukäteen ja keskustelemalla äidin kanssa, että on tärkeää pitää kiinni sovitusta, vaikka nuori kapinoi. Oli hienoa huomata, miten tyytyväisenä äiti kertoi, että ei ollut antanut periksi vaikka nuori oli suuttunut ja yrittänyt käydä kauppaa äidin kanssa asiasta. Lopputuloksena oli, että nuori meni sovitusti, mutta kiukkuisena, isovanhemmilleen viikonlopuksi. Samaisen äidin kanssa työskennellessä oli erittäin hyödyllistä, että Pilotti-jakson aikana teimme yhteistyötä Askolan seurakunnan diakonin kanssa. Työnjakomme oli se, että sosiaaliohjaajan tapaamisissa pääaiheena oli lapsikeskeinen vanhemmuustyöskentely ja diakonin tapaamisissa keskityttiin enemmän äidin jaksamiseen ja henkilökohtaiseen tilanteeseen. Tuolloin äiti sai vaikeassa tilanteessaan luottamuksellisen henkilökohtaisen avun diakonilta, joka tuki sosiaaliohjaajan työtä lastensuojelun työntekijänä ja myös kontrolloijana. Tämä työmuoto mahdollisti äidin tuen tilanteissa, joissa nuoren ja vanhemman tarpeet olivat ristiriidassa. Tämä myös edesauttoi lastensuojelun roolin selkeyttä sekä avointa ja läpinäkyvää toimintaa. Vanhemmalla oli tieto siitä, että lastensuojelussa arvioidaan lapsen tilannetta, ja hän pystyi diakonin kanssa käymään läpi tunteita, joita näin voimakas interventio perheeseen tuotti.

Vanhempia tapaamalla sosiaalityö sai perheiden taustoista uutta tietoa, joka helpottaa jatkotyöskentelyä. Tämä oli toisaalta hämmästyttävää, koska olin työskennellyt jo aikaisemmin perheiden kanssa ja ollut siinä käsityksessä, että minulla on jo melko selkeä kuva perheiden historiasta. Toisen perheen osalta elämänkaarijan laatiminen äidin kanssa auttoi minua hahmottamaan perheen

nykytilannetta aivan eri näkökulmasta, ja toisen perheen menneisyydestä ja nuoren lapsuudesta avautui uutta tietoa minulle Pilotti-jakson viimeisellä tapaamisella.

5.5 Moniammatillinen yhteistyö Pilotti-jaksolla

Hanketiimin jäsenistä nuorisoneuvoja osallistui eniten yläkoulun oppilashuoltoryhmiin. Sosiaaliohjaaja sekä sosiaalityöntekijä osallistuivat joihinkin syksyn oppilashuoltotyöryhmistä. Oppilashuoltotyöryhmä oli merkittävä moniammatillisen yhteistyön väline, koska siellä kokoontui suurin osa hankkeemme nuorille tärkeistä kouluympäristön aikuisista.

Toisen perheen äidin tilanteessa tein tiivistä yhteistyötä Askolan seurakunnan diakonin kanssa. Yhteistyön avulla saimme järjestettyä enemmän kotikäyntejä ja tukea äidille. Suunnittelimme käynnit diakonin kanssa siten, että kävimme vuorotellen tapaamassa äitiä ja lisäksi teimme yhteisen kotikäynnin. Teimme työnjakoa myös tapaamisten sisältöjen osalta niin, että diakoni keskittyi enemmän vanhemman henkilökohtaisiin asioihin, kuten esimerkiksi jaksamiseen ja vanhemman omaan läheisverkostoon. Minä keskityin vanhemmuuden tukemiseen ja lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen ja esimerkiksi kodin sääntöihin.

Hankkeemme toisella nuorella oli asiakkuus nuorten psykiatrian poliklinikalla ja pidimme hankkeen alussa ja lopussa verkostoneuvottelut perheen ja psykiatrian poliklinikan työntekijöiden kanssa. Sovimme sellaisesta työnjaosta, että perhetyön kokeilujakson aikana psykiatrian poliklinikan käyntejä ei ole, ellei akuuttia tarvetta ilmene. Tähän päädyttiin perheen toiveesta, koska kontakti oli jo perhetyön osalta suunniteltu tiiviiksi. Kokeilujakson lopussa pidetyssä verkostossa kävimme läpi kokemuksia perhetyöstä ja sovimme yhteistyöstä siten, että psykiatrian poliklinikalta seurataan lääkitys ja keskustelukäynnit jatkuvat nuorisoneuvojan luona, koska nuori ja vanhemmat kokivat tämän järjestelyn mielekkäimmäksi vaihtoehdoksi.

6 TULOKSET YLÄKOULUIKÄISTEN PERHETYÖSSÄ

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, soveltuuko sijoituksen ehkäisemiseksi suunnattu lastensuojelun perhetyö yläkouluikäisten koulupinnareiden ja heidän perheidensä tukemisen välineeksi Askolan kunnan lastensuojelun avohuollon työmuotona. Hankkeen tulosten perusteella voidaan todeta, että tätä työmuotoa voidaan Askolassa käyttää olemassa olevilla resursseilla pienimuotoisesti. Tulosten perusteella pienimuotoinenkin toteutus lisää perheille tarjotun palvelun laatua ja lapsen edun toteutumista sekä on taloudellisesti ajatellen hyödyllistä. Lastensuojelun perhetyön tekemisellä ei voida automaattisesti taata sitä, että sijoitusta tukimuotona ei tarvita. Hankkeen tulokset osoittavat kuitenkin sen, että perheessä, jossa perhetyötä tehtiin, huoli nuoren tilanteesta väheni perhetyön aikana merkittävästi.

Helmikuun 2010 alussa toinen nuorista on edelleen sijoitettuna nuorisokotiin. Nuoren tilanne on tasoittunut, kotilomat on voitu aloittaa ja ne ovat sujuneet hyvin. Sijoitusta jatketaan vielä, jotta saadaan luotua vakaa pohja nuoren kotiuttamiselle. Toisen nuoren kohdalla tehtiin joulukuussa uusi lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelma kokeilujaksoa kevyemmällä tuella. Sekä nuori että vanhemmat toivoivat yhteistyön jatkuvan, jotta hyvä kehityssuunta saataisiin pidettyä yllä. Tammikuun lopussa nuoren äiti otti yhteyttä, koska nuorella alkoi tasaisen vaiheen jälkeen jälleen olla pulmia, jolloin järjestettiin heti

tapaaminen nuoren ja vanhemman kanssa ja tehtiin uusi tiiviimpi tukisuunnitelma, jotta tilanne saataisiin rauhoitettua mahdollisimman nopeasti.

6.1 Perhetyö sijoituksen ehkäisemisen työmuotona

Uuden työmenetelmän juurruttaminen osaksi palveluvalikkoa on vielä alussa. Sen käyttöön ottoon ja palvelun tarjonnan laajuuteen vaikuttavat sosiaalitoimistossa käytössä olevat henkilöstöresurssit ja työn jako. Opinnäytetyön kokeilujakson tuomien kokemusten perusteella voidaan sanoa, että nykyisillä henkilöstöresursseilla ja työjärjestelyillä on mahdollista työskennellä yhden perheen kanssa kerrallaan, jotta työn laatu säilyisi. Perhetyöjaksojen tulisi alkaa kevät- ja syyskauden alussa, jotta loma-ajat eivät vaikuttaisi työn tiivyyteen. Näin olemassa olevilla resursseilla voitaisiin vuoden aikana aloittaa perhetyö sijoituksen ehkäisemiseksi kahden perheen kanssa. Viime vuoden perusteella arvioituna tarvetta perhetyölle olisi ollut ainakin neljän pelkästään yläkouluikäisen lapsen perheessä.

Vuoden 2010 keväällä sosiaalitoimistoon saadaan haun onnistuessa yhden sosiaalityöntekijän lisäys resurssiin. Olisi mielestäni realistista aloittaa vuoden 2010 syksyllä toiminta ensin yhden perheen kanssa ja kehittää edelleen toimintatapoja. Tuolloin olisi myös sosiaalitoimiston henkilöstömäärä ja työnjako selkiytynyt, jotta työn suunnittelu olisi mahdollista. Opinnäytetyön Pilotti-jakso osoitti, että samoin kuin Espoon Leppävaarassa tai Tampereen Kuusikon perhetukiyksikössä toiminnan kulut palkkakustannusten lisäksi pystytään pitämään pieninä.

Askola on pieni kunta, minkä vuoksi perheiden rajaaminen pelkästään yläkouluikäisten lasten perheisiin ei välttämättä toimisi. Mielestäni tässä työmuodossa voisi lastensuojelun työparina olla kouluikäisten nuorten perheissä nuorisoneuvoja ja alle kouluikäisten lasten perheissä perhetyöntekijä. Kokeilujakson sekä tutustumiskäyntien perusteella ei tämän työmuodon soveltamiselle muodostu rajoituksia perheen lasten iän tai perhekokoonpanon suhteen. Oleellista työmuodon juurruttamisessa on sen muokkaaminen tiiviiksi

suunnitelmalliseksi jaksoksi, jonka aikana tavoitteita arvioidaan ja toimitaan yhteistyössä perheen kanssa. Tärkeää on myös nivoa kirjaamistyö osaksi asiakassuunnitelmien laatimista, jotta päällekkäiseltä kirjaamiselta vältytään. Työyhteisön tulisi yhdessä pohtia miten työmuodon toimivuutta voisi seurata. Yhtenä tapana voisi olla asiakkuuksien palautteen keräys ja kokoaminen jakson puolella välissä, loppuessa sekä vaikka puoli vuotta jakson päättymisen jälkeen. Tämän avulla voitaisiin muodostaa selkeämpi kuva palvelun hyödynnettävyydestä.

Työmuodon jatkaminen Askolassa selkiyttäisi työskentelyä siinä tilanteessa, kun sijoitusta ollaan pohtimassa yhtenä tukivaihtoehtona. Työmuodon avulla voidaan perheen kanssa yhdessä käydä läpi mitä muutoksia tarvitaan, jotta perhe voi asua ja elää edelleen yhdessä. Perheen ei tarvitse yksin jäädä etsimään muutosta vaan perhetyön tuki auttaa ja ohjaa perhettä. Työmuoto edesauttaa avoimuutta ja valtaistaa perhettä omien asioidensa hoidossa, koska tavoitteet ja etenemisreitit eri tilanteissa ovat selkeät ja ennakoitavat. Jos sijoitus perhetyöstä huolimatta nousee parhaimmaksi vaihtoehdoksi, on perheen kanssa asiaa ehditty pohtia ja ymmärrys muutosta kohtaan on lisääntynyt, kun on edetty yhteistyössä ja suunnitelmallisesti.

6.2 Perhetyöhön soveltuvat työmenetelmät

Hanketyöryhmän tavoitteena oli selvittää hankkeen avulla, mitkä menetelmät perhetyön tapaamisissa ovat muualla käytössä ja mitkä niistä soveltuvat Askolan sosiaalitoimiston työhön. Tutustumiskäynnit Espooseen sekä Tampereelle antoivat hankkeelle eniten tietoa menetelmien ja työvälineiden osalta. Opinnäytetyöntekijänä odotin löytäväni paljon erilaisia toimintamuotoja muista kunnista, mutta intensiiviyössä muualla käytettiin paljon samoja työvälineitä kuin Askolassa. Uusina käyttöön tuli esimerkiksi elämänpyörä-lomake ja jo entuudestaan käytössä olivat mm. Mun Stoori –kortit ja vanhemmuuden roolikartta (Liite 3). Saimme Espoosta paljon muitakin omassa kunnassamme hyödynnettäviä työvälineitä, kuten esimerkiksi intensiiviyön palautelomakkeet (Liite 7), kutsukirjepohjat (Liitteet 9 ja 10) ja neuvottelurungon

(Liite 10). Toiminnallisuus näyttäytyi tutustumiskohteiden perhetyössä arkisena toimintana, esimerkiksi elokuvissa käymisenä, eikä niin sanottuja menetelmällisiä uusia kokeiluja ollut. Menetelmien ja välineiden osalta Askolan kunnassa voidaan hyvin toteuttaa lastensuojelun perhetyötä, koska kalliita investointeja välineisiin ei tarvita ja jo entuudestaan sosiaalitoimistolla on käytössään erilaisia kortteja ja pelejä mm. tunnetyöskentelyä varten.

Espoon Leppävaarassa ja Tampereen Kuusikon perhetukiyksikössä, kuten myös Stakesin hankkeissa, nousivat perhetyössä oleellisiksi tekijöiksi mm. perheen motivoiminen ja luottamuksellisuus sekä lapsikeskeisen vanhemmuustyöskentelyn ja vanhemman kanssa työskentelyn erottaminen toisistaan. Näiden tekijöiden toteuttamisessa onnistuimme mielestämme hyvin. Esimerkiksi seurakunnan diakonin kanssa tehty yhteistyö toisen äidin kohdalla mahdollisti selkeän lapsikeskeisen työskentelyn sekä vanhemman kanssa työskentelyn samaan aikaan. Espoossa pohdittiin myös miestyöntekijän voivan auttaa joidenkin perheiden tilanteessa luottamuksen ja motivoitumisen syntymistä. Molemmat nuoret olivat poikia, mutta mielestäni nuorisoneuvojan ammattitaitoisuus vaikutti siihen, että hän sai luotua luottamuksellisen työskentelysuhteen kummankin kanssa. Toisen perheen isän motivointi tiiviimpään työskentelyyn olisi kenties voinut onnistua miestyöparin kanssa paremmin.

Lastensuojelun perhetyössä on aikaisemmissa hankkeissa ja muissa kunnissa käytetty paljon multisysteemistä ajattelua, ratkaisukeskeisiä menetelmiä sekä runsaasti työskentelyä erilaisten korttien, janojen ja karttojen avulla. Nämä työmuodot osoittautuivat Pilotti-jaksonkin kokemusten perusteella käytännössä hyvin toteutettaviksi myös Askolassa. Kehitettävää olisi edelleen perheen ”kotitehtävien” järjestämisessä, koska sitä ei Pilotti-jaksolla saatu toimimaan niin hyvin kuin oli tarkoitus. Kotitehtävillä tarkoitan perheen omista tavoitteista nousevia konkreettisia ja helposti toteutettavia askelia muutosta kohti, joiden toteuttaminen suunnitellaan yhdessä perhetyön kanssa ja perhe harjoittelee itsenäisen jakson aikana onnistuvatko suunnitelmat arjessa. Työmenetelmänä en hylkäisi niitä toimimattomana, vaan suunnittelisin tehtävät jo heti ensimmäisellä asiakastapaamisella yhdessä perheen kanssa.

Aikaisempien aiheesta löytyvien tietojen ja kokemusten perusteella perhetyön toimivuudelle on tärkeää parityön tekeminen ja mahdollisuus työnohjaukseen. Pilottijaksolla pystyimme tekemään osittain parityötä, mikä oli välttämätöntä työn onnistumiselle. Parityön edut pääsevät parhaiten esille silloin, kun myös työn reflektoinnille yhdessä on varattu aikaa eikä pelkästään asiakastapaamisia varten. Työn onnistumisen kannalta oli tärkeää, että meillä oli mahdollisuus tarvittaessa saada tukea säännöllisestä työnohjauksesta. Kirjaamiseen ja dokumentointiin menee paljon aikaa ja jotta työ säilyttäisi suunnitelmallisuuden, tulee siihen jo suunnittelussa varata riittävä aika. Kirjaus on erityisen tärkeää niiden asiakkaiden kohdalla, joille mietitään sijoitusta yhtenä vaihtoehtona, ja on tärkeää saada dokumentoitua havaintoja mahdollisista muutoksista asiakkaan tilanteessa.

Moniammatillinen yhteistyö on hankkeen kokemusten perusteella hyödyllistä. Esimerkiksi yhteistyö seurakunnan kanssa, erityisesti jo valmiiksi yhteisten asiakkaiden osalta, edesauttoi vanhempien tiiviimpää tukemista merkittävästi.

6.3 Perhetyön aikataulullinen toteutus

Opinnäytetyössäni halusin selvittää, minkälainen jaksotus ja minkälaiset aikaresurssit perhetyössä tarvitaan ja mikä olisi käytännössä mahdollista toteuttaa Askolassa ilman henkilöstön lisäämistä. Pilottijaksolla kokeiltu perheiden tapaamisaikataulu oli toimiva lukuun ottamatta perheen itsenäisen työskentelyn kahden viikon kestoista jaksoa. Itsenäinen kahden viikon jakso ei toiminut käytännössä, koska perhetyön jakso on kestoiltaan melko lyhyt (noin kaksi kuukautta) ja jos työparille tai perheelle tulee esimerkiksi sairauspoissaoloja ja lisäksi järjestetään itsenäinen jakso, niin perhetyön intensiteetti ohenee liikaa. Lastensuojelu työllistää tällä hetkellä henkilöstöä paljon. Jotta perhetyötä voisi tehdä tuloksellisesti, pitäisi siihen käytettävä aika pystyä varaamaan hyvissä ajoin ja tehdä etukäteen järjestelyjä muiden työtehtävien osalta.

Jotta perhetyöstä olisi hyötyä, vaatii se mahdollisuutta irrottautua joskus nopeasti kotikäynnille tai nuorta tapaamaan. Nuorisoneuvoja sosiaaliohjaajan työparina on tämän vuoksi ihanteellinen ratkaisu, koska hän on pääosin yläkoululla ja helposti tavattavissa.

Työn aikatauluista nousi sekä muiden kuntien kokemuksesta että Pilotti-jaksolta saadusta asiakaspalautteesta toive järjestää perhetyötä myös iltaisin ja viikonloppuisin. Tämä olisi varmasti perheiden ja myös työn toimivuuden kannalta ihanteellista, mutta vaatisi kunnassamme uusia työjärjestelyjä. Iltatyö ei ole kuitenkaan perhetyön tulokselliselle toteuttamiselle välttämätön edellytys.

6.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöni aiheen valinnan ja toteutustavan perustelut täyttävät mielestäni eettisyyden vaatimukset, koska aihe valittiin lastensuojelun asiakasperheiden palvelujen laadun kehittämiseksi ja palveluvaihtoehtojen lisäämiseksi. Hankkeen toteutuksessa huomioimme perheiden yksityisyyden kertomalla perheiden tilanteesta anonymisti. Sekä vanhemmilta että nuorilta kysyttiin lupa Pilottijakson kokemusten käytöstä opinnäytetyössäni ja kerrottiin mihin ja minkä vuoksi opinnäytetyöni teen. Teen opinnäytetyöni Askolan kunnan sosiaalitoimiston käyttöön työn kehittämiseksi. Tämän vuoksi en ole häivyttänyt paikkakunnan tietoja opinnäytetyöstäni. Askolan perusturvalautakunnalta on myös pyydetty tutkimuslupa opinnäytetyölleni. Opinnäytetyöni on kirjoitettu nimenomaan työmenetelmän kehittämisen näkökulmasta eikä esimerkiksi nuoren ja nuorisoneuvojan välisiä luottamuksellisia keskusteluja tai vanhemman ja sosiaaliohjaajan laatimia vanhemmuuden roolikarttoja ole lisätty työhön. Kokeilujakson jälkeen palautetta antaessaan perheet olivat tietoisia siitä, että palautetta käytetään työmuodon kehittämiseksi opinnäytetyössä.

Pohdin, vaikuttaako palautteen antamiseen se, että lastensuojelun työntekijänä kysyn asiakkaiden mielipiteitä työmuodosta ja samalla edustan tahoa, joka arvioi perheen tilannetta ja tekee perheeseen voimakkaasti vaikuttavia ratkaisuja. Keskustelin perheiden kanssa tästä etukäteen ja toivon, että perheet

ovat voineet kertoa rehellisen näkemyksensä työstä. Tätä ajatusta tukee mielestäni se, että kummankaan perheen osalta ei tullut pelkästään positiivista palautetta, vaan myös kehitysehdotuksia ja kritiikkiä annettiin.

Opinnäytetyöni tulosten luotettavuutta arvioitaessa tulee huomioida se, että perhetyötä tehtiin ainoastaan kahden perheen kanssa, joiden perusteella ei voida tehdä asiakastyytyväisyydestä suuria yleistyksiä. Kokeilujakson kokemukset tukevat mielestäni kuitenkin taustatiedon ja muissa kunnissa tehdystä vastaavanlaisesta työstä saatuja kokemuksia eli pääsääntöisesti asiakkaat kokevat tämän työmuodon hyödylliseksi.

Voidaan myös pohtia, vaikuttaako työn luotettavuuteen se, että Pilotti-jakson työntekijät ovat itse arvioineet tekemäänsä työtä. Näkisin oman työn itsearvioinnin rakentavana tapana kehittää osaamista, mutta se vaatii onnistuakseen suunnitelmallisuutta ja oma-aloitteista tiedon hankkimista sekä halua tarkkailla työtään eri näkökulmista. Tässä opinnäytetyössä itsearvioinnin tukena olisi pitänyt mielestäni vielä vahvemmin olla mahdollisuus työn moniammatilliseen reflektointiin, joka ei suunnitelmista huolimatta käytännössä toteutunut omasta mielestäni riittävässä laajuudessa. Tämä johtui mielestäni varsinkin siitä, että omassa hankejohtamisessani suurin aika meni asiakasperheiden kanssa työskentelyyn ja hankkeen kuljettamiseen asiakkaiden kannalta toimivasti. Jälkikäteen pohtiessani tilanteeseen olisi voinut vaikuttaa tehokkaammalla työn ja vastuiden jakamisella.

7 KOKEILUJAKSON ARVIOINTIA

Tähän opinnäytetyöni osaan olen koonnut asiakkaiden lastensuojelun työntekijöiden, nuorisoneuvojan sekä oppilashuoltoryhmän näkemyksiä lastensuojelun perhetyön kokeilujaksosta. Työntekijät ovat arvioineet oman työnsä näkökulmasta huolen vyöhykkeistöä (Liite 7) apuna käyttäen omia työn

edellytyksiään suhteessa asiakasperheiden tilanteeseen. Lisäksi näkemyksiä kokeilujaksosta on kartoitettu kyselylomakkeen (Liite 7) avulla.

7.1 Asiakkaiden kokemuksia perhetyöstä

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli selvittää, minkälaisena tukitoimena asiakkaat, yhteistyökumppanit ja työryhmän jäsenet kokevat yläkouluikäisten perheille suunnatun tiiviin lastensuojelun avohuollon perhetyön. Molempien kokeiluun osallistuneiden perheiden vanhemmilta kysyttiin palautetta kokeilujakson lopuksi palautelomakkeen kysymyksien (liite7) avulla haastattelemalla.

Perheen A nuori arvioi Pilotti-jakson lopuksi, että perhetyö on hänen mielestään mennyt hyvin. Nuorisoneuvojan kanssa työskentely on ollut kivaa ja hauskaa ja hän haluaisi jatkaa työskentelyä. Nuori kuitenkin lisäsi, että äiti saa päättää kuinka tästä edetään. Kotona ei nuoren mielestä ollut tullut riitaa ja on mennyt hyvin. Koulussa oli mennyt hyvin, tosin yksi poissaolo oli tullut kuluvalle viikolla. Perheen A äiti kuvaili olevansa pilottijaksoon todella tyytyväinen, Hän kertoi, että ei olisi pärjännyt ja jaksanut ilman tätä tukea. Tämän äidin mielestä oman nuoren asenne muuttui huomattavasti siinä vaiheessa, kun nuori huomasi, että hänen asioihinsa puututaan. Perhetyön tavoitteista hän arvioi saavutetun noin 80 %. Hän kertoo, että perheen tilanne oli muuttunut kokeilujakson aikana mukavammaksi ja miellyttävämmäksi. Äiti kuvailee, että kotona ei ollut enää niin kireä ilmapiiri, koska ei tarvinnut hermoilla nuoren takia. Hän arvioi, että tähän muutokseen oli vaikuttanut se, että sekä nuori että äiti oli saanut apua. Äidin mielestä nuoren lääkityksellä tai kokeilujakson aikana laaditulla uudella opetussuunnitelmalla ei ollut niin suurta merkitystä myönteiseen kehitykseen kuin nuorisoneuvojan ja nuoren tapaamisilla. Nuorisoneuvojan tapaamisilla oli ollut suuri merkitys.

Kouluarvosanaksi perheen A äiti antaisi Pilotti-jaksosta numeron 9 eikä 10. Yksi numero väheni siitä, että tapaamisia on peruuntunut. Perheen A äidin mielestä perhetyössä oli onnistuttu verkostoitumisessa ja siinä, että perhe oli voinut

luottaa saavansa apua nuorisoneuvojalta tai sosiaaliohjaajalta, jos oli ollut pulmia. Äiti ei löytänyt epäonnistuneita asioita työskentelystä, mutta oli huomannut, että joustavuutta olisi voinut olla lisää, tarkoittaen sitä, että olisi hyvä jos työntekijät pääsisivät nopeammin tilanteisiin tai asiakasajoja olisi paremmin käytössä. Äidin mielestä olisi järkevää kehittää tätä työmuotoa Askolan kunnan palveluksi, jotta muutkin vanhemmat saisivat apua. Äidillä oli kokemus, että yleensä on vaikeaa saada apua, mutta hän oli tyytyväinen, että oma perhe sai sitä heti. Perhetyö oli hänen mielestään tervetullut Askolaan ja hän sanoi, että he olivat kokeneet saavansa apua enemmän perhetyöstä kuin psykiatrian poliklinikalta, koska nuori oli perhetyötä kohtaan vastaanottavaisempi. Perheen A isä kertoi, että hän oli ollut tietoinen perhetyöstä, mutta ei ollut siinä ollut tiiviisti mukana. Isän mukaan perheen äiti oli ollut se, joka huolehti lasten asioista. Äiti jatkoi, että perhetyö oli vaikuttanut myös isän ja nuoren suhteeseen: nuori ei aiemmin ollut kunnioittanut isäänsä, mutta nyt välit olivat parantuneet, he keskusteleivat eivätkä tavarat lennä ja ovet ovat pysyneet ehjinä.

Pilottikokeilun aikana perheen B nuori jouduttiin sijoittamaan kiireellisesti ja ottamaan huostaan pilottijakson loppupuolella, koska autolla alaikäisenä ajamiset ja rajattomuus sekä kotona että koulussa vaaransivat nuoren kehitystä ja kasvua jo vakavasti. Sijoituksen aikaan perhetyö teki tiivistä yhteistyötä äidin, nuoren sekä muiden viranomaisien kanssa, jotta nuori saatiin turvaan. Äidiltä kysyttiin palautetta pilottijaksosta kotikäynnillä, jolloin nuori oli jo sijaishuoltopaikassa. Äidin mielestä työskentelystä ei ollut mitään hyötyä, eikä mikään muuttunut. Äidin mielestä perhetyön tavoitteita ei ollut saavutettu ja hän totesi, että vaikka poliisit olisivat istuneet heillä, niin niihin ei olisi päästy. Äiti kertoi, että perheen tilanne oli nyt muuttunut rauhalliseksi ja tasaiseksi. Muutokseen on vaikuttanut nuoren sijoitus, koska vastuu on nyt hetken muualla. Kouluarvosanaksi kokeilujakson työskentelylle hän antoi 7 ja kertoi, että oli siitä kiitollinen, että nuori pysäytettiin ennen kuin sattui mitään vakavaa. Kun kysyimme missä epäonnistuttiin, äiti kertoi, että hänen olisi omasta mielestään enemmän pitänyt hakea tukea myös sukulaisilta. Äiti kuitenkin totesi, että avun pyytäminen ei ole helppoa. Kehittämisehdotuksista kysyttäessä äiti kiteytti ajatuksensa seuraavasti: ”enemmän toimintaa, vähemmän puhetta”. Nuoren

kanssa tulisi hänen mielestään olla enemmän toimintaa. Lopuksi vielä äiti sanoi, että nuori olisi pitänyt pysäyttää vielä aikaisemmin.

7.2. Lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia perhetyöstä

Askolan kunnan lasten asioista vastaava sosiaalityöntekijä oli yksi hanketyöryhmän jäsenistä. Hän arvioi lastensuojelun avohuollon työn edellytyksiä kummankin nuoren tilanteessa huolen vyöhykkeistön (Liite 6) avulla sekä hankkeen alussa että lopussa. Hankkeen alkaessa sosiaalityöntekijä arvioi kummankin nuoren kohdalla työskenneltävän vyöhykkeellä neljä, joka kuvaa suurta huolta nuoren tilanteesta ja avohuollon työn keinojen toimivuudesta. Vyöhykkeen neljä -tilanteelle on ominaista se, että huolta on paljon ja jatkuvasti ja että huoli on erittäin suuri. Tässä vyöhykkeessä työntekijän omat keinot ovat loppumassa ja lisävoimavaroja, kontrollia ja muutos tilanteeseen on saatava heti. Kummankin nuoren osalta työntekijän suureen huoleen oli perusteina koulunkäynnin vaarantuminen nuorella, huoli siitä, että useita tukitoimia oli jo kokeiltu ja että vanhemmat kokivat keinottomuutta nuortensa kanssa.

Hankkeen loputtua sosiaalityöntekijä arvioi uudestaan avohuollon työn edellytyksiä ja perhe B:n nuoren tilanteessa oltiin avohuollon osalta edelleen vyöhykkeellä neljä eli suuren huolen alueella. Tämän nuoren tilanne oli saatu rauhoittumaan sijoituksella, mutta tässä vaiheessa ei voitaisi vielä perhetyölläkään taata nuoren turvallista kasvua ja kehitystä avohuollon keinoin. Perhe A:n nuoren osalta oli sen sijaan perhetyöjakson loputtua sosiaalityöntekijän arvion mukaan päästy vyöhykkeelle kaksi eli pienen huolen vyöhykkeelle. Tälle vyöhykkeelle on ominaista, että työntekijällä on pientä huolta tai ihmettelyä, mutta luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Lisäksi voi olla joitakin ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta. Tämän nuoren tilanteessa tapahtui siis muutosta siten, että työntekijöiden huoli väheni ja mahdollisuudet nuoren kotona asumisen tukemiseen vahvistuivat.

Sosiaalityöntekijän mielestä työskentely perheissä oli ollut ansiokasta ja se tuotti tuloksia, jotka näkyvät erityisen hyvin vanhempien voimaantumisenä ja voimavarojen kasvuna. Perhe A:n osalta perhetyö mahdollisesti ehkäisi sijoituksen ja Perheen B tilanteessa sijoitukseen päädyttiin huolimatta perhetyöstä. Sijoitukseen päättämisestä huolimatta perheen B äidissä tapahtui sosiaalityöntekijän mielestä ”vahvistumista”. Äiti jaksoi työskennellä nuoren asioiden eteen huomattavasti aikaisempaa paremmin sekä koko ajan tiiviissä yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. Sosiaalityöntekijä arvioi, että perhe A:n tilanne on kokeilujakson aikana huomattavasti kohentunut ja mahdollisesti perhetyöllä ennaltaehkäistiin huostaanottoprosessiin ryhtyminen. Perheessä B huostaanottoon päädyttiin, mutta siitä huolimatta perheen äiti on vahvistunut ja saanut uusia voimavaroja työskennellä perheensä tilanteen eteen. Nämä muutokset perhetilanteissa johtuvat sosiaalityöntekijän arvion mukaan riittävän tiivistä tuesta ja yhteistyöstä sekä nopeasta asioihin puuttumisesta. Hän arvioi, että myös verkostot näissä tapauksissa olivat toimivat ja tiiviit. Kouluarvosanaksi perhetyölle hän antaa 9. Onnistumisiksi sosiaalityöntekijä arvioi uuden työmenetelmän kokeilun, joka selkeästi tuottaa positiivisia tuloksia niin perheille kuin lastensuojelun sosiaalityöhönkin. Epäonnistumisista kysyttäessä sosiaalityöntekijä nostaa esille hankkeen toteuttamiseen käytetyn ajan vähäisyyden ja henkilöstöresurssin pienuuden. Hän arvioi, että myös ohjauksellista aikaa viranomaisverkoston kesken olisi voinut olla enemmän. Erityisesti nuorten kanssa työskenneltäessä toiminnallisten menetelmien käyttäminen jäi puuttumaan. Sosiaalityöntekijän mielestä tehtävää työtä ja menetelmiä olisi voinut syventää, mikäli aikaa ja henkilöstöresurssia olisi ollut enemmän. Nämä epäkohdat toiminnassa ovat myös tulevien suunnitelmien kehittämiskohteita. Sosiaalityöntekijän mielestä Askolassa on selkeä tarve tämänkaltaiselle työlle. Myös säästöä saadaan aikaan, mikäli yksikin sijoitus saadaan ehkäistyä. Toimintaa kannattaisi sosiaalityöntekijän mielestä jatkaa, kehittää ja syventää edelleen. Tämä vaatii hänen mielestään kuitenkin aikaa ja henkilöstöä sekä työskentelyn järjestelmällistä suunnittelua.

7.3 Nuorisoneuvojan ja oppilashuoltoryhmän kokemuksia nuorten tilanteesta ja oman työn voimavaroista hankkeen aikana

Nuorisoneuvoja arvioi hankkeen alussa kummankin nuoren osalta oman työnsä mahdollisuuksia nuoren auttamiseen huolen vyöhykkeistöllä (Liite 4) kohtaan neljä, jossa lisävoimavaroja ja muutosta tarvitaan pikaisesti.

Nuorisoneuvoja kuvaa, että perhe A:n osalta huoli väheni ja mahdollisuus oman työn avulla tukea nuorta kasvoi. Tämä näkyi nuorisoneuvojan mielestä esimerkiksi siinä, että nuori pystyi yhteistyössä luomaan tavoitteita ja työskentelemään niiden suuntaisesti. Nuori pohti rakentavasti omia vaikutusmahdollisuuksiaan tilanteen muuttamiseksi ja halusi ennakkoluulottomasti kokeilla myös toiminnallisia menetelmiä nuorisoneuvojan kanssa. Nuorisoneuvoja oli myös onnistunut rakentamaan työlle luottamuksellisen pohjan, josta kertoi se, että nuori poikkesi usein sovittujen tapaamisten välilläkin kertomaan nuorisoneuvojalle kuulumisia.

Perhe B:n nuoren kanssa nuorisoneuvojan työskentely jäi lyhyemmäksi sijoituksen vuoksi ja alkuperäisten tavoitteiden sijaan työ painottui kriisitilanteiden selvittämiseen. Nuorisoneuvojan mielestä luottamusta saatiin lyhyestä työskentelystä huolimatta rakennettua ja tämän nuoren kohdalla automatkoilla käydyt keskustelut tuottivat enemmän tulosta kuin tapaamiset koululla.

Hankkeen perhetyössä nuorisoneuvojan mielestä oli hyvää nuoren ja perheen tapaaminen myös omassa kotiympäristössä, joka edesauttaa luottamuksen syntymistä työntekijän ja perheen välillä. Myös yhteistyö äitien kanssa tuntui luonnolliselta ja helpolta. Nuorisoneuvojan mielestä perhe A:n nuoren tilannetta auttoivat myös erityisopetuksen opetusjärjestelyt.

Hankkeen loppuessa nuorisoneuvoja arvioi oman työnsä mahdollisuuksia suhteessa nuoren tilanteeseen huolen vyöhykkeistön avulla siten, että perhe B:n nuoren osalta oltiin edelleen suuren huolen vyöhykkeellä 4 ja perhe A:n osalta huoli vyöhyke oli tuntuvan huolen vyöhyke 3.

Oppilashuoltoryhmä arvioi hankkeen loppuessa tilannetta siten, että perhe B:n nuoren osalta työskentely liikkui vyöhykkeellä neljä ja perhe A:n nuoren osalta

vyöhykkeellä 3. Koulu oli jo hankkeen alkaessa lisännyt koulunkäynnin tukea perhe A:n nuoren osalta laatimalla hänelle erityisopetuksen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman ja hankkeen loppupuolella valmisteltiin erityisopetuksen pienryhmään siirtoa. Perhe B:n nuoren kohdalla sijoituksen vuoksi opiskelu yläkoulussa keskeytyi ja nuori jatkoi opintojaan sijoituspaikan koulussa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Miten Askolan sosiaalitoimistossa voitaisiin hyödyntää tämän opinnäytetyön tuloksia? Syyskuun alussa 2010 voitaisiin pitää lastensuojelun perhetyön suunnittelukokous, jossa selvitettäisiin sijoituksen kynnyksellä olevien asiakkuuksien määrä. Tuolloin voitaisiin valita esimerkiksi kaksi perhettä perhetyöhön kahden kuukauden jaksolle. Toisessa perheessä voisi olla yläkouluikää nuorempia lapsia, jolloin sosiaaliohjaajan työparina voisi olla perhetyöntekijä. Perhetyötä alettaisiin toteuttaa lokakuun ja marraskuun ajan ja joulukuuhun mennessä, kun palautteet on kerätty, voitaisiin pitää neuvottelu toiminnan tuloksista ja kehittämiskohdista ja päättää puoltavatko tulokset toiminnan jatkumista edelleen keväällä. Kesäaikana uusien perhetyöjaksojen aloittamisen suhteen olisi taukoa, jotta henkilöstön lomat eivät haittaisi työskentelyn tiiviyyttä. Syksyn perheiden kanssa voitaisiin hyödyntää opinnäytetyön valmiita lomakkeita ja aikataulurunkoa. Asiakkaista riippuen

aikataulua voisi muokata ja toiminnallisuutta lisätä työhön.

Taloudellisesti toiminta ei vaadi kunnalta henkilöstön palkkakulujen lisäksi suuria ponnistuksia, mutta sen sijaan voidaan saada huomattavia säästöjä aikaiseksi, jos perhe saadaan motivoitua ja tuettua työskentelemään oman tilanteensa parantamiseksi ja sijoitukselta välttämään. Työn ensimmäinen tavoite on kuitenkin perheiden tukeminen mahdollisimman hyvin ja jos sijoitus on tarpeen, niin siihen tietysti ryhdytään.

Pohdinnan arvoinen asia on mielestäni myös se, että ennen sijoitusta työskenneltäessä on huoli perheestä jo suuri, jolloin kunnalla on pakko olla tarjolla jotain tukea perheelle, jos sijoitukseen ei ryhdytä. Useimmiten tähän tilanteeseen sopivin työmuoto on perhetyö ja jos samaan aikaan suurta huolta on useammasta kuin kahdesta perheestä kerrallaan, niin kuin yleensä on, eivät olemassa olevat henkilöstöresurssit riitä perhetyön tekemiseen tarvittavassa laajuudessa. Tuolloin alkaa ostopalveluina tuotettavien vaihtoehtojen etsiminen, joka karkeasti arvioiden maksaa tuen tiiviystä riippuen 1500–3000 euroa kuukaudessa perhettä kohden. Ennen sijoitusta tehtävässä perhetyössä tarvitaan tiivistä tukea, jolloin kustannukset ovat karkean hinta-arvioni yläpäässä. Kustannuksia tietysti lisää vielä jonkin verran neuvotteluihin ja ”asiakkuuden siirtoon” kuluva aika kunnan työntekijältä. Sijoitus taas maksaa karkeasti arvioiden huokeimmillaankin 6000 euroa kuukaudessa.

Pohdittavaksi jää voisiko kunta säästää ja samalla tarjota lisää ja laadukkaampaa lastensuojelun avohuollon palvelua palkkaamalla oman perhetyöntekijän myös lastensuojelun käyttöön? Jos kunnassa olisi oma perhetyöntekijä, hän voisi tehdä kolmen perheen kanssa yhtä aikaa kahden kuukauden perhetyöjakson ja käyttää perhettä kohden saman verran aikaa kuin sosiaaliohjaaja ja nuorisoneuvoja käyttivät aikaa kokeilujaksolla yhden perheen kera yhteensä. Jos hänellä olisi työpari voisi hän työskennellä kuuden perheen kanssa yhtä aikaa. Näin laskien hän voisi vuoden aikana työskennellä 15–30 perheen kanssa vuoden aikana kahden kuukauden intensiivijakson tai vaihtoehtoisesti pidemmän tiiviin jakson hiukan vähemmän perhemäärän kanssa. Asiakasperheiden määrä on laskettu siten, että vuodessa

perhetyöntekijällä olisi kymmenen kuukauden aikana viisi kahden kuukauden perhetyöjaksoa (3 -6 perhettä / jakso) ja kaksi vuoden ajalta jäljelle jäävää kuukautta olisi varattu lomiin ja muihin mahdollisiin työtehtäviin kuten esim. kehittämistyöhön, koulutuksiin ja yhteistyöverkostojen kanssa työskentelyyn.

Lastensuojelutyössä puhutaan paljon perheen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Hyvään yhteistyöhön kuuluu mielestäni myös sen ääneen sanominen, että lastensuojelun työntekijä on viranomainen, joka myös kontrolloi ja ajaa ensisijaisesti lapsen etua, joskus myös vastoin vanhemman tahtoa. Perhetyössä onnistumisen edellytyksenä on avoimuus myös kontrollin suhteen ja työntekijän roolin suhteen. Asiakkaan täytyy olla tietoinen siitä, että työntekijä ei tiiviistä kontaktista huolimatta voi salata tai olla huomioimatta luottamuksellisiakaan asioita, jos ne haittaavat lapsen etua. Aikaisempi työkokemukseni lastensuojelussa vaikutti varmasti siihen, että vaikeista asioista avoimesti asiakkaan kanssa keskustelu on luonnollinen osa työtä. Toisinaan taas tuntui siltä, että työkokemuksesta saattoi olla haittaakin esimerkiksi tilanteissa, jossa asiakkaalle piti kertoa lastensuojeluprosessin etenemisestä, joka aiheena on itselle tuttu ja asiakkaalle usein täysin vieras alue.

Perhetyön haasteena on saada asiakkaan omat voimavarat käyttöön. Tuolloin myös työntekijä joutuu laajentamaan näkökulmaansa ja pysähtymään huomatakseen pienetkin positiiviset muutokset perheen tilanteessa. Opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, että yksi ammatillisuuden kehittämiskohteitani tulee jatkossa olla pienten myönteisten muutosten havaitseminen jo ajallisesti pitkäkestoisissa asiakassuhteissa. Kehittämisen varaa itselläni on myös asiakkaan jatkuvassa aktiivisessa kuulemisessa, koska opinnäytetyöni kokeilujaksolla sain paljon uutta tietoa perheiden tilanteesta uusien lähestymistapojen avulla vastoin ennakko-odotuksiani.

LÄHTEET

Airaksinen, Tiina & Vilkka, Hanna 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

European Commission, Directorate-General for the Budget 2004. Evaluating EU A practical guide for the commission services
http://ec.europa.eu/budget/library/publications/financial_pub/eval_activities_en.pdf (19.9.2009)

Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset-Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. Helsinki: Stakes.

Heino, Tarja; Hurtig, Johanna & Berg, Kristiina 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun työmuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä.

Aiheita 14/2000. Helsinki:Stakes.

Lastensuojelulaki 2007/41

Myllärniemi, Annina 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö

ammattikäytäntönä-jäsennyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen
valossa. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja.6/2007.

Viitattu 1.11.2009

http://www.socca.fi/aineistot/lastensuojelun_perhetyo.pdf

Pesonen, Esa 2007. Vantaa vastaa lisääntyneeseen huostaanottojen
tarpeeseen. Vantaan kaupunki. Viitattu 29.5.2009

http://www.vantaa.fi/i_uutinen.asp?path=1;129;54590

Pyöriä, Sirpa 2009. Vastaava ohjaaja, Kuusikon perhetukikeskus. Tampere.
Henkilökohtainen tiedonanto 10.7.

Ratkes 2009. Tietoa ratkaisukeskeisyydestä. Artikkelit. Viitattu 22.8.2009.

[http://www.ratkes.fi/tietoaratkaisukeskeisyysdesae/artikkeleita/ratkai
sukeskeisyys-paehkinaenkuoressa](http://www.ratkes.fi/tietoaratkaisukeskeisyysdesae/artikkeleita/ratkai
sukeskeisyys-paehkinaenkuoressa)

Räty, Tapio 2008. Uusi lastensuojelulaki. Edita.

Saarikivi, Outi 2009. Sosiaaliohjaaja, Leppävaaran perhe- ja sosiaalityön
yksikkö. Espoo. Henkilökohtainen tiedonanto 23.6.

Schrooten, Heidi 2009. ESPillä käännetään nuoren elämä oikeaan suuntaan.
Talentia 2009 (1), 25–31.

Sosweb - sosiaalityön menetelmät 2009. Peter Sundman: Ratkaisukeskeisyys.
Viitattu 22.8.2009

<http://valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/ratkaisu.html>

Suojanen, Ulla 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen
kehittymisen välineenä. Helsinki: Finn Lectura.

Tampereen kaupunki 2009. Intensiivinen perhetyö. Viitattu 29.5.2009

[http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/lastensuojelu/avohuolt
o/intensiivinen.html](http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/lastensuojelu/avohuolt
o/intensiivinen.html)

Taskinen, Sirpa 2007 Lastensuojelulaki (417/2007) - Soveltamisopas. Stakesin
oppaita 65. Helsinki: Stakes.

Liite1. Tutustumiskäyntien haastattelujen teemat

1.TAUSTAKYSYMYKSET

Kuvaile työ- ja koulutushistoriaasi ennen nykyistä työpaikkaasi?

Millaista koulutusta olet saanut intensiiviseen perhetyöhön?

Kuvaile minkälainen on taustaorganisaationne

2. INTENSIIVINEN PERHETYÖ

Kuvaile intensiivisen perhetyön tavoitteita

Kuvaile intensiivisen perhetyön toteutusta

Millaisia työmenetelmiä käytät

Miten arvioitte työtänne

Kuvaile intensiivisen perhetyön kehittämiskohteita

Mitkä tekijät ovat oleellisia onnistuneessa intensiivisen perhetyön asiakassuhteessa

3. HYÖTY

Kuvaile asiakastapauksia, joissa sijoituksia pystytty estämään intensiivisen perhetyön keinoin?

Minkälaisissa tapauksissa intensiivisestä perhetyöstä ei ole ollut hyötyä perheelle?

Asiakasmäärät

Kustannukset

Liite 2. Perhetyön työajan seuranta

ASIAKAS:

TYÖNTEKIJÄ:

TYÖSKENTELYJAKSO AJALLA:

Aika merkitään 5 min. tarkkuudella, ei työmatkoja.

1. Työn suunnitteluun käytetty aika (yksin, työparin, sosiaalityöntekijän kanssa jne.)

Pvm									
Aika									

Suunnitteluun yhteensä käytetty aika: _____

2. Neuvotteluihin käytetty aika

	Alkuneuvottelu	Välineuvottelu	Loppuneuvottelu	Kriisi, verkosto, kouluneuvottelu. tms.
Pvm				
Aika				

Neuvotteluihin yhteensä käytetty aika: _____

3. Asiakastapaamisiin käytetty aika:

	Nuoren tapaaminen	Vanhemman tapaaminen	Perheen yhteinen tap.	Muu asiakastapaaminen
Pvm				
Aika				
Pvm				
Aika				
Pvm				
Aika				

Dokumentointiin käytetty aika yhteensä: _____

5. Muut, esim. puhelut, konsultaatiot ym. (kirjaa mikä kyseessä)

Tapahtuma	Pvm	Aika

Muuhun yhteensä käytetty aika: _____

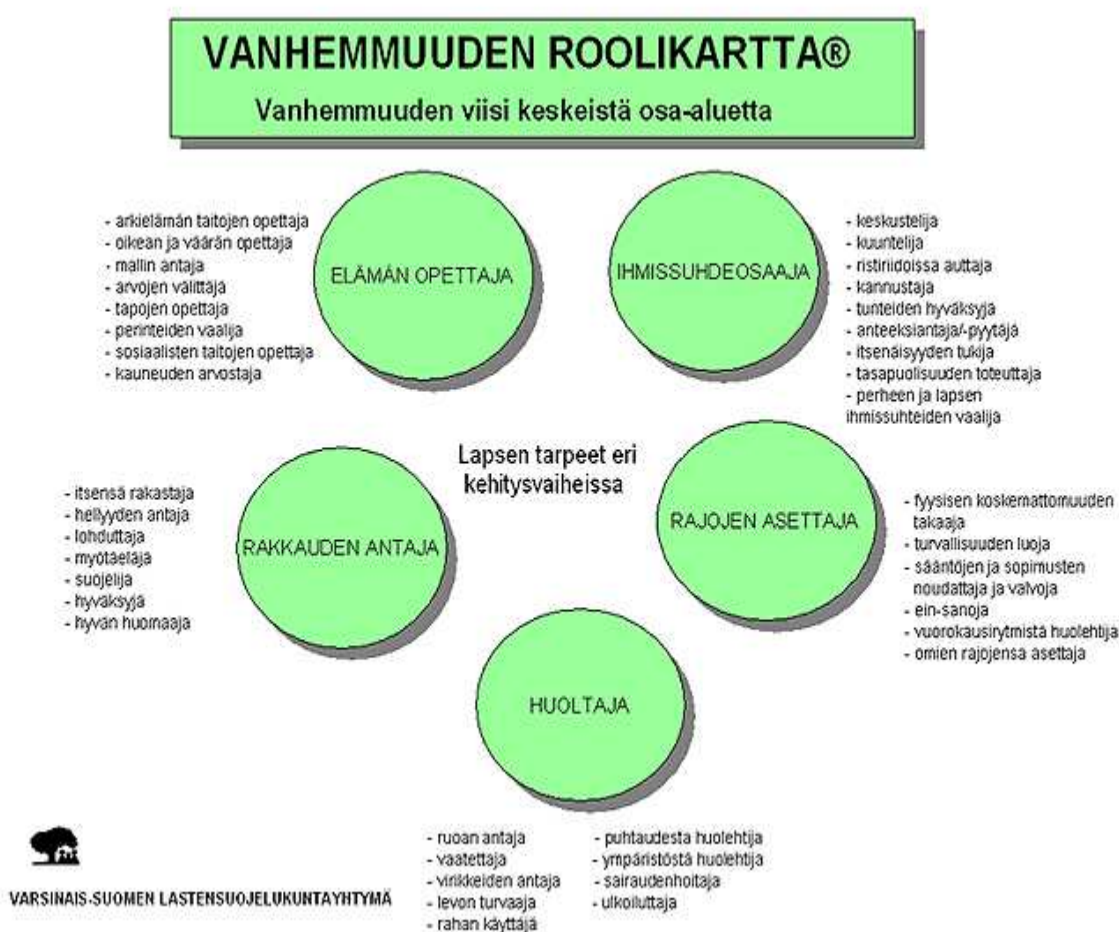
Liite 3. Vanhemmuuden roolikartta

Vanhemmuuden roolikartta® on syntynyt Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän henkilöstön kehittämistyön tuloksena vuonna 1999.

Vanhemmuuden roolikartan® synnyn tausta-ajatuksena oli kysymys siitä, miten vanhemmuutta voitaisiin arkiajattelussa hahmottaa mahdollisimman selkeästi ja luontevasti.

Roolikartassa on viisi pääroolia ja jokaisessa pääroolissa voi olla 6-9 alaroolia.

Vanhemmuuden roolikartasta® on vuonna 2008 julkaistu internetverkossa toimiva versio, jossa vanhempi voi tarkastella vanhemmuuttaan itsearviointin avulla. Klikkaa vierisestä alavalikosta Vanhemmuuden roolikartan internetversio.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta on jatkoa Vanhemmuuden ja Parisuhteen roolikartoille®. Rakenteellinen hahmo noudattaa pitkälti Vanhemmuuden roolikarttaa®. Kartta soveltuu erityisesti nuorten kanssa tehtävään työhön.

Itsenäistyvän nuoren roolikartasta on jo aiemmin tehty hahmotelmia, mutta kehitystyötä on kuntayhtymässä jatkettu niin, että kartan nykyinen muoto on vahvistettu vuonna 2008.

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA

Viisi keskeistä osa-aluetta

- arvomaailman muodostaja
- periaatteiden ohjaaja
- oikean ja väärän tunnistaja
- päätösten tekijä
- pettymysten sietäjä
- tulevaisuuteen suuntautuja
- pitkäjänteisyyden kehittäjä

ELÄMÄSTÄ OPPIJA

- ihmissuhteiden kehittäjä
- sosiaalisten taitojen kehittäjä
- ristiriitojen sietäjä ja selvittäjä
- neuvottelutaitojen kehittäjä
- markkinoija
- toisten ihmisten kunnioittaja
- läheisverkoston ylläpitäjä

SUHTEIDEN HOITAJA

- tunteiden tunnistaja ja hyväksyjä
- hellyyden vastaanottaja ja antaja
- itsensä kanssa viihtyjä
- lohdutautuja
- oman seksuaalisuuden hyväksyjä
- juuriensa tietäjä
- itseensä luottaja
- ulkonäkönsä hyväksyjä

ITSENSÄ ARVOSTAJA

- oman itsensä kunnioittaja
- kokemuksista oppija
- heikkouksien tunnistaja/kehittäjä
- itsensä suojeleja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja
- omien rajojen tunnistaja

RAJOJEN ASETTAJA

ARKIPÄIVÄN PYÖRITTÄJÄ

- ruuan laittaja
- vuorokauden rytmittäjä
- kodin kunnossa pitäjä
- puhtaudesta huolehtija
- sinnittelijä
- terveyden vaalija
- raha-asioiden hoitaja
- avun pyytäjä ja vastaanottaja
- koulun/työn hoitaja
- itsensä innostaja

© VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

Liite 5. nuoren kokemus perheen elämäntilanteesta
Missä määrin seuraavat asiat painavat mieltäsi?

OMA	ei lainkaan	vähän	melko paljon	erittäin paljon
1. Koulunkäyntiin tai opiskeluun liittyvä asia	0	1	2	3
2.harrastustilanne	0	1	2	3
3.kavereiden puute	0	1	2	3
4.mieliala 0	1	2	3	
5.suhde sisaruksiin	0	1	2	3
6.suhde vanhempiin	0	1	2	3
7.väkivallan uhka	0	1	2	3
8.päihteiden käyttö	0	1	2	3
9._____	0	1	2	3
VANHEMMAN/ VANHEMPIEN	ei lainkaan	vähän	melko paljon	erittäin paljon
1.mieliala 0	1	2	3	
2.jaksaminen	0	1	2	3
3.minun kanssani viettämän ajan määrä	0	1	2	3
4.päihteiden käyttö	0	1	2	3
5.väkivallan uhka	0	1	2	3
6.terveys 0	1	2	3	
7._____	0	1	2	3
KOKO PERHEEN	ei lainkaan	vähän	melko paljon	erittäin paljon
1.yhdessä vietettävän ajan määrä	0	1	2	3
2.asioista sopiminen 0	1	2	3	
3.päivärytmi	0	1	2	3
4.kotitöiden jakaminen 0	1	2	3	
5.suhteet sukulaisiin 0	1	2	3	
6.perhetuttavien määrä	0	1	2	3

HUOLEN VYÖHYKKEISTÖ

Tom Arnkil & Esa Eriksson, THL

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	TUNTUVA HUOLI	SUURI HUOLI
1	2	3	4
Ei huolta lainkaan.	<p>Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä.</p> <p>Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.</p> <p>Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.</p>	<p>Huoli kasvaa ja on tuntuva.</p> <p>Luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee.</p> <p>Omat voimavarat ehtymässä.</p> <p>Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin *) lisäämisen tarve.</p>	<p>Huolta on paljon ja jatkuvasti, huoli on erittäin suuri.</p> <p>Omat keinot loppumassa tai lopussa.</p> <p>Lisävoimavaroja, kontrollia ja muutos tilanteeseen saatava heti.</p>

* kontrollilla tarkoitetaan tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotakin epätoivottavaa asiaa esim. päihteiden käyttöä

ASKOLAN SOSIAALITOIMISTO

PILOTTI-PERHETYÖ

NIMI:

PÄIVÄYS:

PERHETYÖN ALKAMISAJANKOHTA:

TYÖNTEKIJÄT:

PALAUTELOMAKE

Mitä mieltä olet PILOTTI-perhetyöstä ja työskentelyn onnistumisesta perheessänne? Millaisia ajatuksia on jäänyt päällimmäiseksi mieleesi?

Saavutettiin perhetyöllä sille asetettuja tavoitteita?

Millaiseksi perheenne tilanne on muuttunut siitä, kun perhetyö aloitettiin? Onko tilanne parantunut, huonontunut vai pysynyt ennallaan?

Mikä aiheutti muutoksen ja miten se nyt näkyy perheessänne?

Millaisen kouluarvosanan antaisit perhetyölle (4-10)?

Missä asioissa onnistuttiin, mitkä olivat kokemuksesi mukaan perhetyössä hyviä asioita, mitä kiität?

Missä asioissa epäonnistuttiin, mihin et ollut tyytyväinen, mitä olisit voinut tehdä toisin?

Miten toimintaa voisi kehittää edelleen? Mitä muuta haluat sanoa? Sana on vapaa!

Kiitos!

Liite 8. Kutsukirjepohja nuorelle

HEI!

Kutsumme sinut ja vanhempasi PILOTTI-perhetyön aloitustapaamiseen Askolan sosiaalitoimistoon. Tapaamisessa kerromme PILOTTI-perhetyöstä sekä tarkistamme asiakassuunnitelmasi.

Perhetyön ja meidän työntekijöiden tarkoituksena on mahdollistaa se, että kaikilla olisi kotona hyvä olla ja kotona toimittaisin yhteisten sääntöjen mukaan. Olemme valmiita tarjoamaan teille apua ja tukea tähän. Perhetyö vaatii kuitenkin myös sinun ja muun perheesi osallistumisen työskentelyyn yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. PILOTTI-perhetyössä sekä nuori että vanhempi/vanhemmat saavat omat työntekijät. Perhetyössä työskennellään Sinun kanssasi, vanhempien kanssa ja myös kaikki yhdessä. Perhetyöhön kuuluu sekä juttelu että asioiden ja tehtävien tekeminen yhdessä tekeminen.

PILOTTI-perhetyö on uusi lastensuojelun avohuollon työmuoto, jota kokeillaan Askolassa syksyn 2009 aikana. Perheenne antama palaute on ensiarvoisen tärkeää. Heini Kuosmanen laatii PILOTTI-työstä opinnäytetyönsä Helsingin diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopintoihin liittyen. Opinnäytetyössä PILOTTI-perhetyössä mukana olevat perheet esiintyvät tunnistamattomina. PILOTTI-perhetyön työntekijöillä on vaitiolovelvollisuus.

Meille on tärkeää kuulla, mitä Sinä ajattelet ja mitä itse kukin perheenjäsen ajattelee perheenne tilanteesta. Toivommekin siksi, että ennen ensimmäistä tapaamista mieltisit valmiiksi, mitkä asiat Sinua kotona vaivaavat ja mitkä asiat haluaisit kotona muuttaa. Kirjeen mukana on lista, johon kirjoitat kolme asiaa perheesi tämänhetkisestä tilanteesta, johon toivot muutosta. Tapaamisessamme keskustelemme näistä toiveistasi.

Nähdään pian eli...

____/____ 2009 Kello:

Tapaamispaikan osoite:
Askolan sosiaalitoimisto
Askolantie 24
07500 ASKOLA

Terveisin,

Liite 9. Kutsukirjepohja vanhemmalle

HEI!

Kutsumme teidät PILOTTI-perhetyön aloitustapaamiseen Askolan sosiaalitoimistoon. Laitoimme vanhemmille ja nuorelle omat kutsut tapaamiseen. Tapaamisessa esittäydymme ja kerromme PILOTTI-perhetyöstä sekä tarkistamme lastensuojelun asiakassuunnitelman.

Perhetyön tarkoituksena on mahdollistaa erilaisista näkemyksistä neuvottelu ja yhteisymmärrykseen päätyminen siten, että kaikilla on kotona hyvä olla. Me työntekijät olemme valmiita tarjoamaan teille tukea. Perhetyö vaatii kuitenkin myös teidän sitoutumiseen työkentelyyn yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

PILOTTI-perhetyö on uusi lastensuojelun avohuollon työmuoto, jota kokeillaan Askolassa syksyn 2009 aikana. Perheenne antama palaute on ensiarvoisen tärkeää. Heini Kuosmanen laatii PILOTTI-työstä opinnäytetyönsä Helsingin diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopintoihin liittyen. Opinnäytetyössä PILOTTI-perhetyössä mukana olevat perheet esiintyvät tunnistamattomina. PILOTTI- perhetyön työntekijöillä on vaitiolovelvollisuus.

PILOTTI- perhetyössä nuori ja vanhemmat saavat oman työntekijän. Perhetyössä menneiden asioiden sekä ongelmien syiden ja syyllisten pohtiminen jätetään vähemmälle. Ratkaisukeskeisessä työtavassamme nostamme esiin perheessänne jo olemassa olevia voimavaroja, pyrimme huomaamaan pienenkin edistymisen ja antamaan palautetta.

Meille on tärkeää kuulla, mitä itse kukin ajattelee perheen tilanteesta. Toivomme, että ennen ensimmäistä tapaamistamme mietitte valmiiksi, mihin asioihin toivotte muutosta. Kirjeen mukana on lista, johon kukin kirjoittaa kolme asiaa perheenne tämän hetkisestä tilanteesta, jonka haluaisi muuttuvan.

Jo se, että olette valmiita ottamaan perhetyötä vastaan ja sitoutumaan työskentelyyn osoittaa teiltä vanhemmilta vastuunottoa tilanteesta ja hyvää vanhemmuutta. Tältä pohjalta on hyvä aloittaa yhteistyö.

Nähdään siis ____/____2009 Kello:____

Tapaamispaikan osoite:

Askolan sosiaalitoimisto

Askolantie 24

07500 ASKOLA

Tapaamisiin

sosiaalityöntekijä

sosiaaliohjaaja

nuorisoneuvoja

Liite 10. Perhetyön neuvottelurunko

Lapsi ja hetu:

Huoltaja/vanhemmat:

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä:

perhetyön työpari:

1. Lähtötilanne
2. Perhetyön aloitus ajankohta ja lopettaminen, toteutuneet tapaamiset (montako, missä, millä kokoonpanolla)
3. Perhetyön tavoitteet (nuori, vanhempi, sos.tt, yhteiset tavoitteet)
4. Työskentelyn ja tapaamisten sisältö (nuori, vanhemmat)
5. Yhteistyö verkoston kanssa (koulu, läheiset jne.)
6. Perheen näkemys tilanteestaan tällä hetkellä
7. Perheen nykytilanne työntekijöiden mielestä

8. Tavoitteiden saavuttaminen muutos perheen tilanteessa
9. Nuoren voimavarat ja mahdollisuudet
10. Perheen ja vanhempien voimavarat ja mahdollisuudet
11. Perheen kokemus työskentelystä
12. Perhettä mietityttävät ja huolestuttavat asiat
13. Työntekijöitä mietityttävät ja huolestuttavat asiat
14. Ehdotuksia ja ajatuksia jatkosta ja perheen tuen tarpeesta